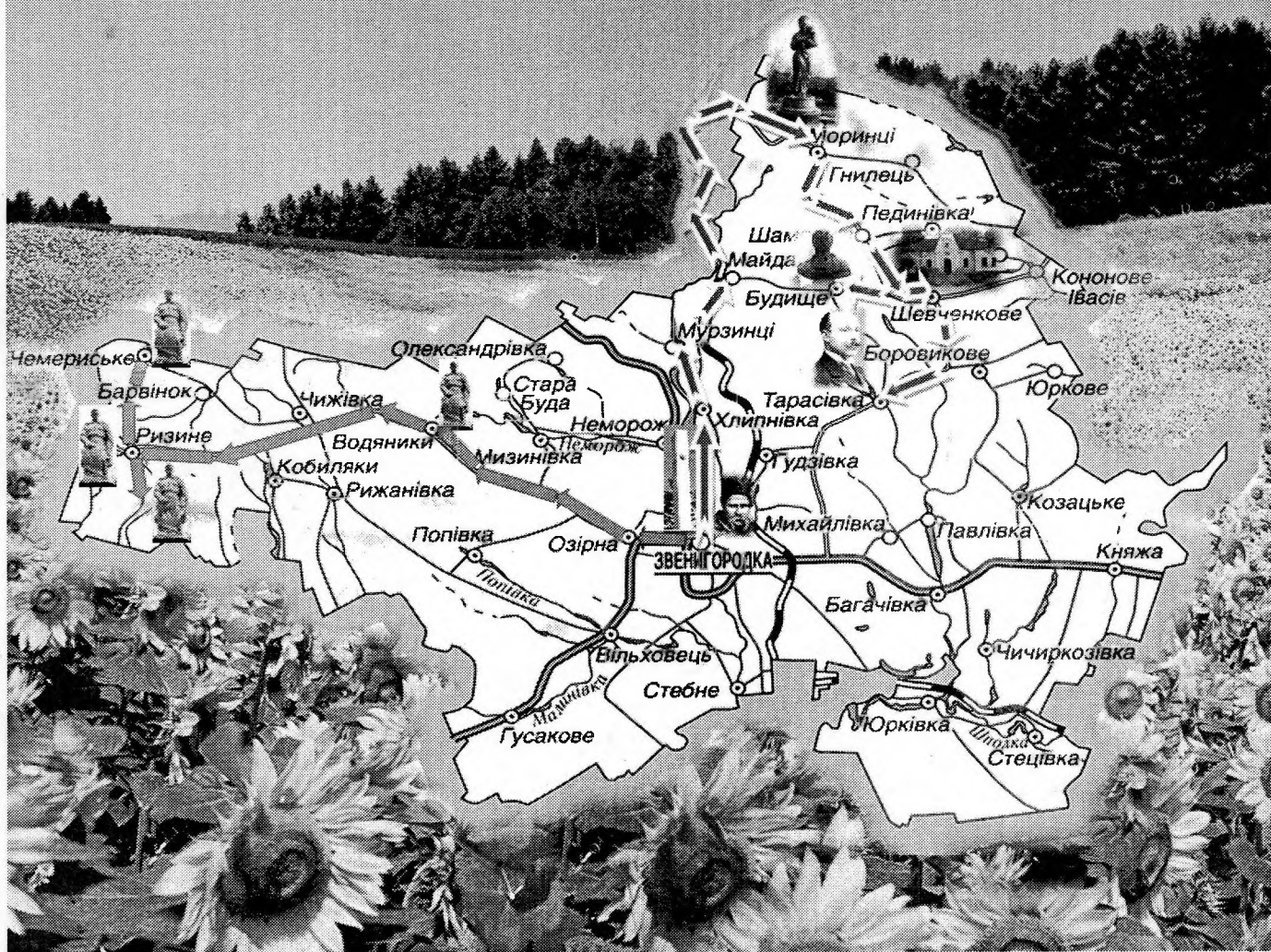




1-2 (15-16) 2016

# Спадщина

## Туристична Звенигородщина



# ЗАКОН УКРАЇНИ

## Про туризм

( Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст.241 )  
{ Вводиться в дію Постановою ВР № 325/95-ВР від 15.09.95, ВВР, 1995, № 31, ст.242 }  
{ Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2470-III ( 2470-14 ) від 29.05.2001, ВВР, 2001, № 32, ст.172 }  
{ В редакції Закону № 1282-IV ( 1282-15 ) від 18.11.2003, ВВР, 2004, № 13, ст.180 }  
{ Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1276-VI ( 1276-17 ) від 16.04.2009, ВВР, 2009, № 38, ст.535  
№ 2468-VI ( 2468-17 ) від 08.07.2010, ВВР, 2010, № 49, ст.567  
№ 2608-VI ( 2608-17 ) від 19.10.2010, ВВР, 2011, № 11, ст.69  
№ 3679-VI ( 3679-17 ) від 08.07.2011, ВВР, 2012, № 14, ст.89  
№ 4385-VI ( 4385-17 ) від 09.02.2012, ВВР, 2012, № 40, ст.477  
№ 5316-VI ( 5316-17 ) від 02.10.2012, ВВР, 2013, № 38, ст.502  
№ 639-VII ( 639-18 ) від 10.10.2013, ВВР, 2014, № 22, ст.770  
№ 1193-VII ( 1193-18 ) від 09.04.2014, ВВР, 2014, № 23, ст.873  
№ 124-VIII ( 124-19 ) від 15.01.2015, ВВР, 2015, № 14, ст.96 }

Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України ( 254к/96-ВР ) прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України.

Всю історію існування розумної людини, вона жила за певними правилами. Але коли з'явилися перші держави, тоді й з'явилися перші нормативні акти, які регулювали різноманітні аспекти життя та поведінки людей. Ці норми називали законами.

В нашій країні найвищим законом вважається конституція. Це самий головний нормативний акт, причому не тільки у нас в Україні. Саме конституція в багатьох державах є нормативним актом найвищої юридичної сили. Наступним за юридичною силою нормативним актом йдуть закони. Саме з їх допомогою в державі регулюються різноманітні правові відносини між громадянами та між громадянами та державою.

Туристичну діяльність в нашій країні регулює Закон України "Про туризм". Завдяки цьому закону туристична діяльність в нашій державі має певні рамки, також ним регулюються права та обов'язки як тих хто подорожує, так і тих, хто надає послуги в сфері туризму.

Якщо розглянути цей нормативний акт більш детально, то його можна розділити на кілька складових частин - розділів.

Так перший розділ закону про загальні його положення. Спочатку в документі йде мова про основні його засади, така собі юридична передмова або анотація. Далі в законі, зокрема в його першій статті розтлумачуються значення термінів, які в ньому зустрічаються. Наприклад, прочитавши першу статтю читач дізнається що означають терміни: туристичний продукт, турист, туризм, готельна послуга і т.д. Звісно, пояснення доволі сухі та енциклопедичні.

Також в першому розділі Закону України "Про туризм" йде мова про основні ресурси туристичного характеру, про види та організаційні форми туризму. Безумовно нормативний акт визначає хто є учасниками туристичної діяльності.

В другому розділі закону йде мова про державне регулювання та державну політику в сфері туризму. Зокрема розтлумачується яку ціль переслідує держава, коли регулює галузь туризму, зазначаються органи, які проводять це регулювання. Основне місце відведено повноваженням різних державних органів в сфері туризму, зокрема: Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, місцевих виконавчих органів, та місцевих адміністрацій.

Звісно, будь-яка діяльність в державі повинна бути безпечною, саме тому третій розділ закону присвячено повністю безпеці. Мова йде про безпеку в туристичній діяльності, як і хто захищає інтереси туристів з України і особливо за межами держави. Також в розділі про безпеку згадується як турагенти та туроператори забезпечують відповідальність фінансово, а ще є окрема стаття про страхування туристів під час здійснення ними туристичних поїздок.

Для забезпечення охорони туристичних ресурсів України, їх

збереження та відновлення, раціонального використання,

забезпечення безпеки туризму, конституційних прав громадян на

відпочинок та інших прав громадян, патристичного виховання

органами державної влади та органами місцевого самоврядування в

межах їх повноважень затверджуються державні цільові, регіональні

та інші програми розвитку туризму.

Не минув закон регулювання організації туристичної діяльності, цьому питанню теж присвячено цілий розділ. Зокрема в ньому йде мова про стандарти та ліцензування в туристичній галузі. Також захищаються права та інтереси туристів, наприклад, вони повинні в обов'язковому порядку інформуватись про послуги які будуть отримувати. Особливе місце у законі відведено договору на туристичне обслуговування, про це говорить стаття 21.

Також в законі регулюється питання укладання інших договорів, наприклад, договору на готельне та екскурсійне обслуговування. Так в статті 25 жетально описуються всі обов'язки та права суб'єктів туристичного бізнесу. А в наступній, 26-й статті акцентована увага на правах та обов'язках екскурсантів та туристів.

Крім цього в законі є окремі розділи, які регулюють питання професійної підготовки фахівців, відповідальність за порушення туристичного законодавства, контролю за туристичною діяльністю, а також питання міжнародного співробітництва в туристичній галузі.



# Спадщина

**1-2 (15-16) 2016**

**Науково-популярний краєзнавчий журнал  
для вчителів, учнів, студентів, краєзнавців**

**Засновник:**

відділ культури і туризму  
Звенигородської  
районної державної адміністрації.  
Свідоцтво про державну реєстрацію  
ЧС №439 від 26.08.2004  
Редколегія:

**Л.М. Іщенко**

начальник відділу культури і туризму  
райдержадміністрації.

**Ю.С. Письменна —**

головний спеціаліст відділу культури  
і туризму райдержадміністрації.

**С.С. Лячинський —**

науковий співробітник районного краєзнавчо-  
го музею ім. Т.Г. Шевченка, член Національ-  
ної спілки журналістів України.

**О.М. Наріжна —**

директор Звенигородського районного  
краєзнавчого музею ім. Т.Г. Шевченка.

**В.М. Неумитий —**

методист райметодкабінету відділу  
освіти райдержадміністрації.

**О.Р. Рябова —**

начальник архівного відділу районної держав-  
ної адміністрації.

**Т.С. Рябова —**

член Національної спілки журналістів України.

**Редакція:**

Редактор **Станіслав Лячинський**.  
Відповідальний секретар **Олена Наріжна**.  
Літпрацівник **Таміла Рябова**.

**Номер підготували:**

**Олена Наріжна і Володимир Неумитий**

Комп'ютерна верстка—

**Володимир Загоруйко**

Оформлення обкладинки

**Володимир Загоруйко,**

**Володимир Неумитий**

Редакція працює на  
громадських засадах.

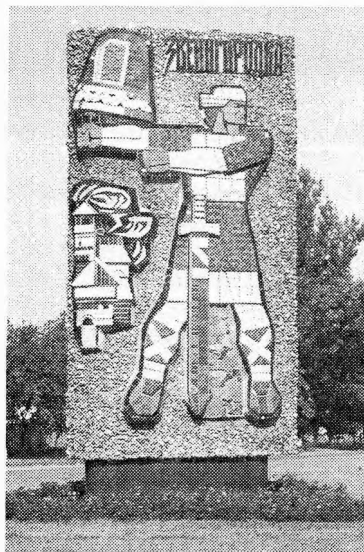
**Адреса редакції:**

Звенигородський районний  
краєзнавчий музей,  
вул. Вячеслава Чорновола, 41,  
20200 м.Звенигородка,  
Черкаської області.

Здано до набору 10.08.16. Підп. до друку  
30.11.16. Формат 60х84/8. Папір офсетний.  
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 2,79. Обл.  
вид. арк. 3. Тираж 1000 Зам.700.

КП "Звенигородське видавничо-поліграфічне  
підприємство".

20200, м.Звенигородка,  
вул. Софії Терещенко, 28.



## ЗМІСТ

Основні туристичні

маршрути району. . . . . с. 2-3

Запрошує Шевченків край . . . . . с. 4-7

Перелік історико-культурних

пам'яток Звенигородського району . . . . . с.8-33

**Олена Наріжна**

Скарбниця пам'яті людської. . . . . с.34-35

**Станіслав Лячинський**

Музейна справа. . . . . с.36-39

**Олена Наріжна**

Подвижницька діяльність

краєзнавців району. . . . . с.40-43

**Олена Наріжна**

Музейні заклади на

громадських засадах . . . . . с.44-48



## Основні туристичні маршрути району

Звенигородський районний краєзнавчий музей ім.Т.Г. Шевченка маючи великий арсенал пам'яток історії та культури розробив ряд туристичних маршрутів рідним краєм.

Актуальними сьогодні є маршрути присвячені героїці рідного краю у визвольних війнах українського народу, який чинив супротив поневолювачам, шляхом збройного протистояння.

### Маршрут №1

#### "За незалежність України"

Протяжність маршруту - 38 км.(76км.)

Маршрут починається з районного центру м. Звенигородка - поруч з автостанцією знаходиться пам'ятний знак "Воїнам Армії Української Народної Республіки, уродженцям Звенигородського повіту" на честь вшанування героїчних подій 1917-1921 років в Україні. Знак встановлений 28.06.2011 року.

Оглядово можна познайомитись з німими свідками буремних революційних подій найдавнішими спорудами міста Римо-католицьким костюлом, зведеним на честь свята Преображення Господнього в 1808 році та будинком спорудженим 1807 року, колишньою державною установою, де засідало "присутствіє": військове, податне, селянське, губернське по земських та міських справах, пізніше в ньому була в'язниця. Розповідь про отамана Квітковського, що у 1920 році спільно із повстанцями отамана Дашковського взяли участь у наступі на м. Звенигородка. Більшовиками на той час суворо заборонялась агітація проти радянської влади. Усі, кого в цьому підозрювали, могли бути покарані аж до розстрілу на місці, а тих, хто слухав агітаторів, негайно відправляли до місцевої тюрми для передачі їх під суд революційного військового трибуналу.

Переїзд до села Стара Буда, де встановлено пам'ятник-меморіал у вигляді камінного козацького хреста поруч з бандурою на могилі Антіна Огійовича Митяя. Сліпий козак-бандурист був учасником національно-визвольного руху 1917-1921 років. Завдяки небайдужості патріотично налаштованих активістів українського реєстрового козацтва ім'я бандуриста повернуто на скрижалі історії.

Далі переїзд до села Гусакове. Маршрут передбачає огляд пам'ятного знаку на честь створення першого загону Вільних козаків в березні 1917 р. Встановлений 1998 р. до 100-річчя Вільного козацтва.

### Маршрут №2

#### "Коли ми вмирали нам сурми не грали"

Протяжність маршруту - 40 км.(80км).

Маршрут починається з районного центру м. Звенигородка - районного краєзнавчого музею ім.Т.Г.Шевченка, де в експозиції висвітле-

но звенигородські події усіх часів боротьби за Незалежність, яка тривала століттями: коліївщина, акцентується увага на поемі Тараса Шевченка "Гайдамаки", експонуються зразки зброї, демонструється портрет учасника селянського повстання на Правобережній Україні - бандуриста Василя Варченка, що підтримував бойовий дух повстанців, та був страчений. В музеї також постійно діюча виставка присвячена зародженню на Звенигородщині Вільного Козацтва, де висвітлено борців за волю Никодима Смоктія, Семена Гризла, Григорія Іванченка, Юрка Тютюнника та інших.

Переїзд до села Козацьке, де встановлено Пам'ятний знак "Борцям за волю України" козакам і старшинам Козачанського куреня Вільного козацтва та їхньому легендарному отаманові Опанасу Шаповалу. Під час виступу курінного отамана Шаповала на Другому з'їзді військових прозвучали його пророчі слова: "Вільне Козацтво не просило дозволу організовуватися, він нам непотрібний... Ми тільки відберемо наше". Відкрито знак 13.10.2016 р.

Переїзд до села Будище, огляд пам'ятного знаку на садибі, де народився генерал-хорунжий війська УНР Ю.Й.Тютюнник. Знак встановлено 2001 р. Науковий співробітник нашого музею С.С.Лячинський в екскурсійному супроводі розповідає про цю подію: "Така вже політика імперій, що борців за незалежність називали чи зрадниками, як Мазепу, чи розбійниками, як гайдамаків, чи дисидентами, як В'ячеслава Чорновола...

Це був шлях боротьби за утвердження української ідеї. І, що саме сумне? Саме сумне те, що Вільне Козацтво, озброєний народ виявився не потрібний нікому. Ні Петлюрі, ні денікінцям, ні червоним... Тому він утверджував ідею - народ сам має вирішувати всі свої проблеми, проблеми самоврядування, проблеми незалежності. А керувати завжди всім хочеться...

І от, коли ми говорили про Юрія Йосиповича Тютюнника, про його осінній Зимовий похід 1921 року, знов згадуємо: "Коли ви вмирали, вам сурми не грали... Навіть неуспішний збройний виступ проти ворогів України залишить в народних масах глибокий слід і спричиниться до зміцнення в народі ідеї Української державності". Юрій Тютюнник. Честь його пам'яті!"

Набувають популярності в районі розроблені краєзнавчим музеєм туристичні маршрути "Місцями партизанської слави", присвячені вшануванню героїчних вчинків синів та дочок України, які боролися за свободу народу у лавах підпільно-партизанського руху в період Великої Вітчизняної війни.



**Маршрут №3**

**"Місцями звитяги бойової та партизанської слави".**

Протяжність маршруту 30 км ( 60 км.)

Об'єкти :

м.Звенигородка, вул. Горького Братська могила радянських воїнів 1944р. і пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків 1969р. Пагорб Слави;

с.Водяники - Братська могила радянських воїнів( 1944р.), погруддя Героя Радянського Союзу В.В.Чіковані біля загальноосвітньої школи, відвідання кімнати музею в місцевій школі та могили В.В.Чіковані. 1944р.;

с.Ризине - історико-етнографічний музей "Різана криниця" екскурсія про партизанський рух та партизанські загони на окупованій території, братська могила радянських воїнів (1944р.), де поховано Героя Радянського Союзу С.Муткенова та відвідання могили Героя Радянського Союзу В.С.Гришка (1945р.);

переїзд до хутора Павлопіль, який був спалений німецькими загарбниками, а жителів розстріляно або спалено живцем в жовтні 1943 року за співпрацю з партизанами. Там проживало близько 20 сімей. Павлопіль був розташований далеко від основних шляхів, на хутір часто заходили з Пехівського лісу партизани. Народні месники тут перепочивали після нічних рейдів, звідси влаштовували напади на Буцьку жандармерію. Відвідини меморіалу загиблих жителів хутора Павлопіль.

с. Чемериське - погруддя Героя Радянського Союзу В.А.Гончарука.

**Маршрут №4**

**"Пам'ять - то серця бентежний неспокій "**

Протяжність маршруту 7 км. (14км.)

Об'єкти :

м.Звенигородка, колишня Звенигородська тюрма, де німецькі окупанти утримували в'язнів підпільників, комуністів, військовополонених, мирне населення.

Урочище Лаптева левада. Розташоване на східній околиці міста Звенигородка в долині ( на лівому березі) річки Погибної. Тут визначено місце поховання (7 могил) радянських громадян розстріляних в роки окупації міста німцями - фашистськими загарбниками;

"Дорога смерті" - біля п'яти дубів, дорога, якою гнали бранців єврейського гетто, в'язнів тюрми.

Урочище Діброва. В лісовому урочищі Діброва Хлипнівського лісництва, Звенигородського Держлісгоспу на схід від Звенигородки на відстані 200 метрів від траси чотири братських могили. За неповідомленими даними в братських могилах покійся близько 2500 жертв голокосту.

**Маршрут №5**

**" Шевченковим краєм "**

Протяжність маршруту 35 км. (70 км.)

Об'єкти :

м.Звенигородка, Звенигородський районний краєзнавчий музей ім.Т.Г.Шевченка, стела "Кільце зімкнулось", садиба-музей А.Ю.Кримського, пам'ятник Т.Г. Шевченку на автовокзальній площі.

Переїзд у с.Моринці через с. Хлипнівка - с.Майданівка - с.Шестеринці - с.Верещакі - с.Почапинці. Моринський меморіал Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка" - реконструйовані хати Копія та Я.Бойка, комо-ра, кузня, пам'ятник "Материнство", адмінбудинок, каплиця Покрови Пресвятої Богородиці Святого Тарасія. Тарасова світлиця в Моринському НВК, бюст Т.Г.Шевченка, чумацька хата XIX ст., скульптура "Кобзар", майстерня В.Зоркіна, урочище "Наливайкова криниця".

с. Будище, Вітряк, пам'ятний знак на садибі, де народився генерал-хорунжий війська УНР Ю.Й.Тютюнник, будинок П.В. Енгельгардта, пам'ятка садово-паркового мистецтва кінця XVIII - XIX ст., вікові дуби.

с. Шевченкове, Літературно-меморіальний музей Т.Г.Шевченка, реконструйована хата батьків Т.Г.Шевченка, могила матері, могила батька, хата дядя Богорського, пам'ятник Т.Г. Шевченку.

с. Тарасівка, музей О.Кошиця в загальноосвітній школі.

**Районним краєзнавчим музеєм також розроблено ряд туристичних маршрутів, які користуються попитом туристів:**

1. Звенигородка - Умань

визначні місця :

"м. Звенигородка - Звенигородський районний краєзнавчий музей;

"с. Вільховець - садиба В.Чорновола;

"с.Вільховець -могила Героя Радянського Союзу Любарського Миколи Яковича;

"с. Гусакове - осередок зародження Вільного козацтва України, пам'ятний знак на честь створення першого загону Вільних козаків в березні 1917 р.

"с. Легедзено - музей Трипільської культури, пам'ятник прикордонникам та їх собакам;

"м. Умань - парк "Софіївка"

2. Звенигородка - Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка"

визначні місця :

"Звенигородський районний краєзнавчий музей ім.Т.Г.Шевченка;

"с. Гудзівка - історичний пам'ятний знак "Звенигора", встановлений біля Дзін-гори, яка є праматір'ю сучасної Звенигородщини

"с. Тарасівка - пам'ятний знак Кошицю О.А., музейна кімната в з/о школі;

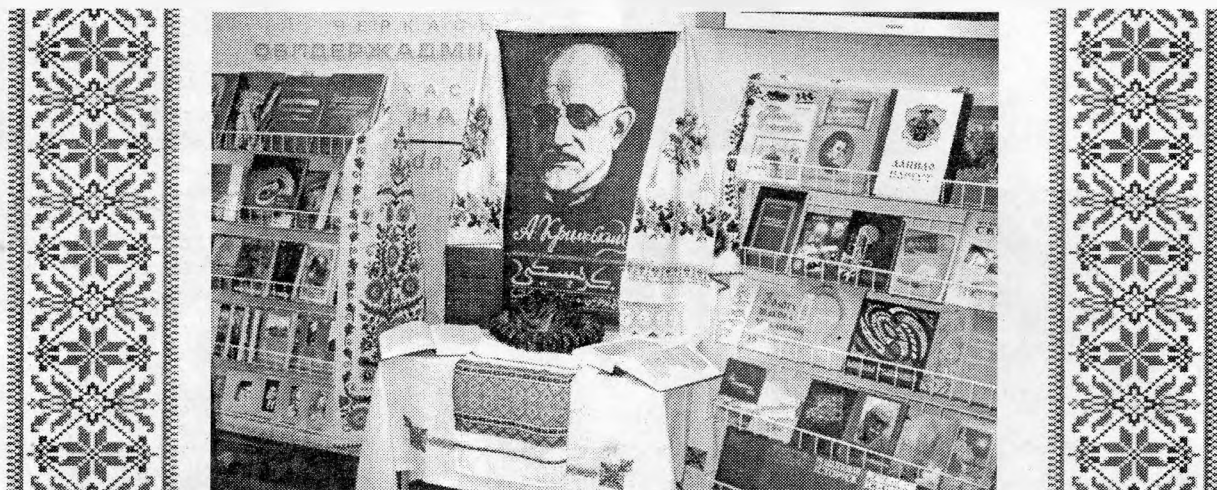
"с. Шевченкове, Будище, Моринці - Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка.

# Запрошує Шевченків край



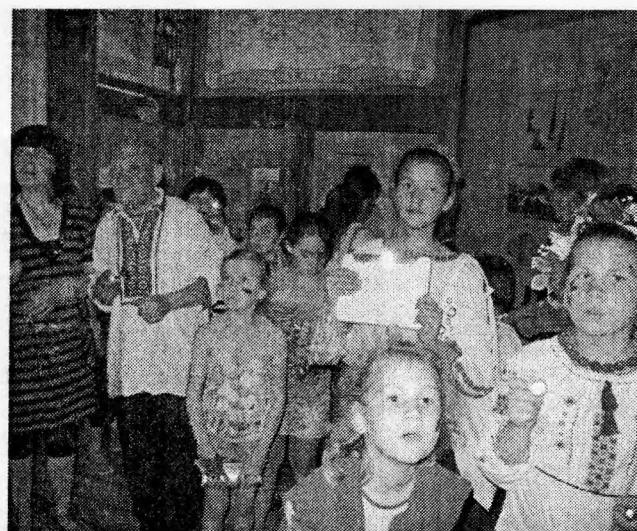
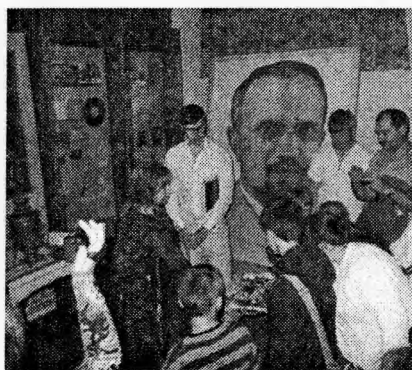
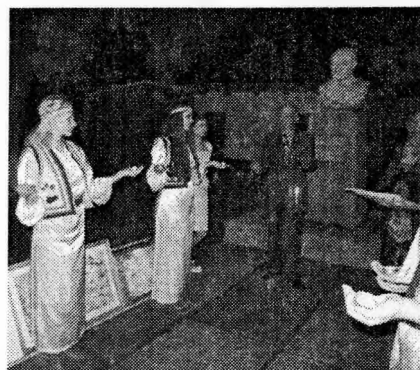


**Презентація відтвореного з авторського макету видання праці  
А.Кримського "Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з  
погляду етнографічного та діалектологічного"  
у Черкаській Обласній державній адміністрації**





# Міжнародна акція "Ніч Музеїв"



# Культурно-освітня робота музею



Кінолекторій для шкіл м.Звенигородки, присвячений 70-річчю Корсунь-Шевченківської битви та визволенню міста Звенигородки.



Зустріч з ветеранами Великої Вітчизняної війни передача естафети пам'яті Катеринопільському району.



Екскурсія для підопічних Звенигородського будинку-інтернату для інвалідів та пристарілих.



Вшанування пам'яті Л. Ю. Биковського в урочищі Привороття с. Вільховець



В.Ф.Мицик представляє нову експозицію про нашого земляка М. М. Шестопала.



Участь музейників у мистецьких заходах районного Будинку культури.



Відкриття пам'ятного знаку на могилі Софії та Каленя Терещенків.



Видавнича діяльність музею.



# Перелік історико - культурних пам'яток Звенигородського району

Відповідно до Закону України "Про охорону культурної спадщини" сформовано Реєстр пам'яток культурної спадщини національного та місцевого значення, але, як ми побачимо далі, він містить лише незначну частину пам'ятників монументального мистецтва, які розташовані в населених пунктах України. Більшість із скульптур та меморіальних дошок до даного переліку не ввійшли, а тому уже зараз важко встановити: "Коли? За чією ініціативою? Чому саме на даному місці?" було встановлено пам'ятний знак. Хто його автор? Який матеріал і чому було використано?

**Над матеріалом працювали:**

**Бондаренко А.О.** - методист районного методичного кабінету відділу освіти Звенигородської райдержадміністрації;

**Лячинський С.С.** - молодший науковий співробітник Звенигородського районного краєзнавчого музею імені Т.Г. Шевченка;

Автори дослідження зробили спробу скласти перелік пам'яток історії і культури Звенигородського району. В ході роботи було зафотографовано 99 % об'єктів, вказано місця їх розташування, роки встановлення і, частково, авторство. Клопітка робота ще потребує завершення, адже, потрібно встановити авторство частини пам'яток, уточнити дати їх створення, ініціаторів встановлення, матеріал виготовлення і розміри.

Але вже зараз зібраний матеріал стане в нагоді кожному, хто цікавиться історією рідного краю.

**Наріжна О.М.** - директор Звенигородського районного краєзнавчого музею імені Т.Г.Шевченка;

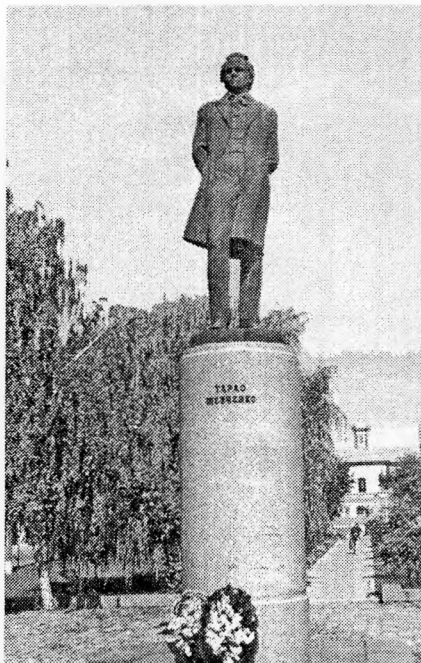
**Неумитий В.М.** - методист районного методичного кабінету відділу освіти Звенигородської райдержадміністрації.

## Звенигородка



**м.Звенигородка, вул. Шевченка.**

Свято-Преображенський Собор освячено 26.11.1998.



**м.Звенигородка, проспект Шевченка, біля автовокзалу.**

Пам'ятник Т.Г.Шевченку. Скульптура. Зображений в молодому віці, в жилеті, розстебнутому верхньому одязі без головного

убору, руки закладені за спину. (скульптори П.П.Остапенко, П.Ф. Кальницький; архітектор - Ю.Кисличенко, 1982 р.)



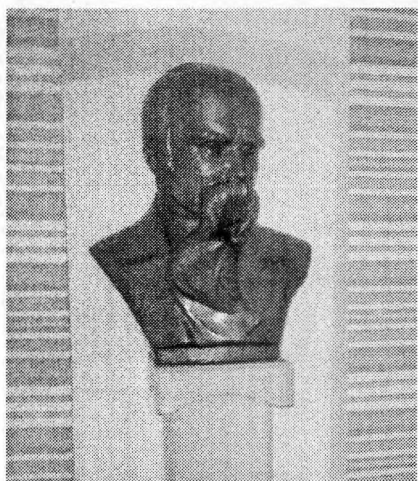
**м.Звенигородка, вул. В.Чорновола, 41, територія музею.** Погруддя Т.Г.Шевченка. Я.Д. Красножон. 1951 р. (на території музею - з 1982 р.)





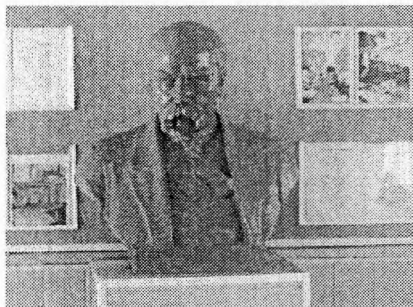
**м. Звенигородка, вул. В. Чорновола, 41, приміщення музею.**

М.Г. Лисенко, В.Соколовський. 1982 р. Погруддя Т.Г.Шевченка.



**м.Звенигородка, вестибюль адміністративного приміщення Звенигородської районної ради.**

Погруддя Т.Г.Шевченка



**м.Звенигородка, вестибюль Звенигородської спеціалізованої школи ім. Тараса Шевченка.**

Погруддя Т.Г.Шевченка.

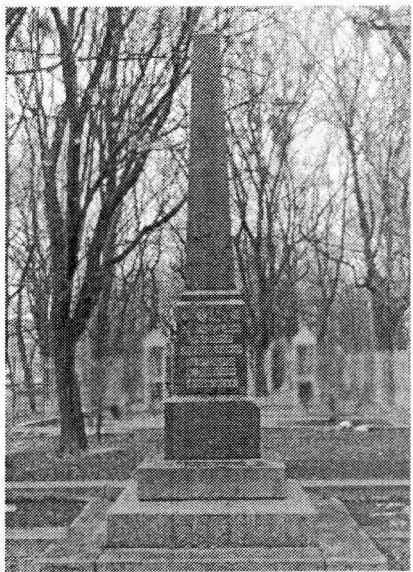


**м.Звенигородка. Римо-католицький костіол, зведений на честь свята Преображення Господнього в 1808 році.**



**м. Звенигородка, вул.Кримського, 33.**

Будинок, в якому жив і працював академік Агатангел Юхимович Кримський.



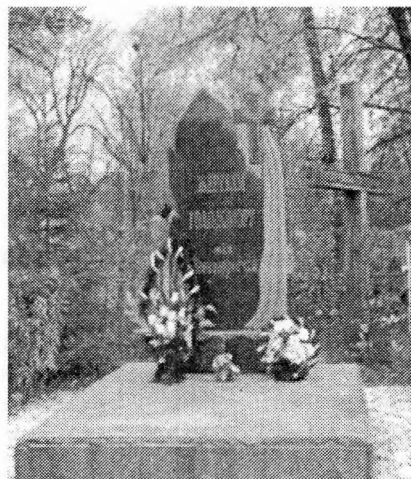
**м. Звенигородка, міський парк.**

Братська могила борців за Радянську владу періоду громадянської війни



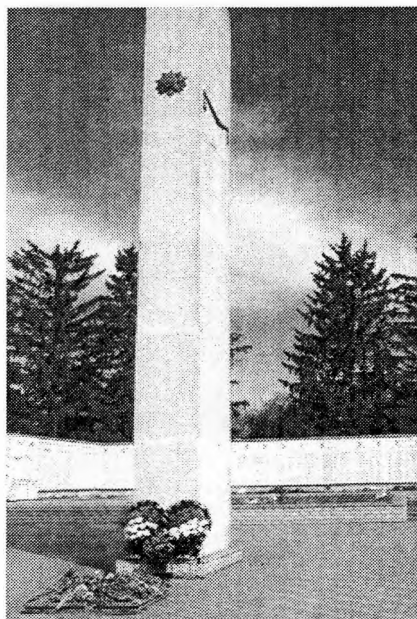
**м. Звенигородка, парк поруч з автостанцією.**

Пам'ятний знак "Воїнам Армії Української Народної Республіки, уродженцям Звенигородського повіту". Встановлений 28.06.2011



**м.Звенигородка, вул. Шевченка, 1 (кладовище)**

Пам'ятний знак і хрест жертвам Голодомору. ?



**м.Звенигородка вул.Героїв Євромайдану.  
Меморіал Слави.**

Братська могила радянських воїнів 1944 року, які загинули за звільнення міста Звенигородки.

Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни.



**м.Звенигородка, на перехресті вулиці Шевченка та проспекту Шевченка.**

Пам'ятний знак.Танк - легендарна "тридцять четвірка". Встановлений 1957 року.



**м.Звенигородка, вул.Шевченка.**

Стела "Кільце зімкнулось" на місці, де з'єдналися війська 1-го і 2-го Українських фронтів 1944 р. (Художник П.Козін, архітектор С.К. Рец, 1967 р.)



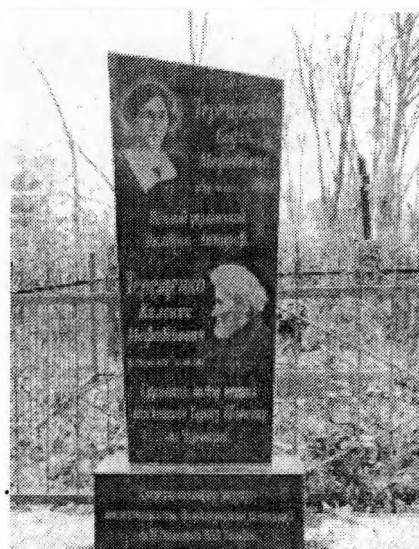
**м.Звенигородка, вул. Шевченка.**

Меморіальна дошка на честь воїнів 1-го Українського фронту, які звільняли Звенигородку.



**м.Звенигородка, проспект Шевченка, 10.**

Будинок, в якому перебував штаб 80-ї гвардійської стрілецької дивізії 1944 р.



**м. Звенигородка, вул. Шевченка, 1 (кладовище).**

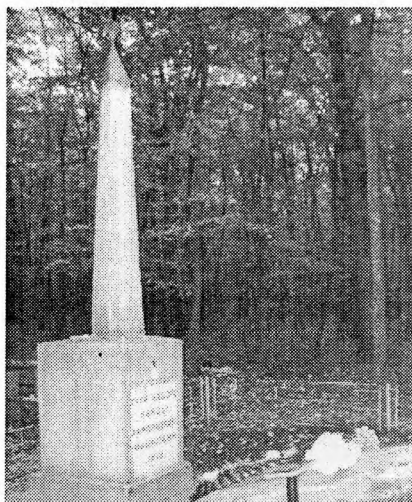
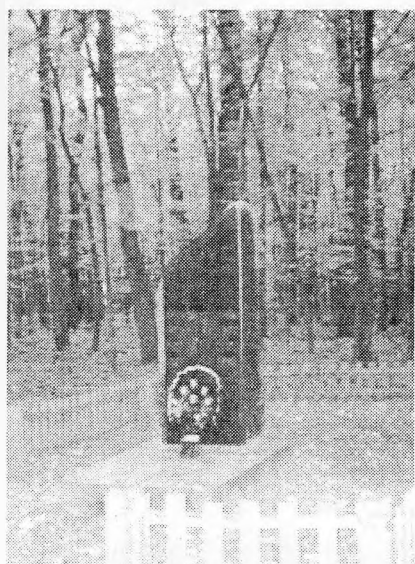
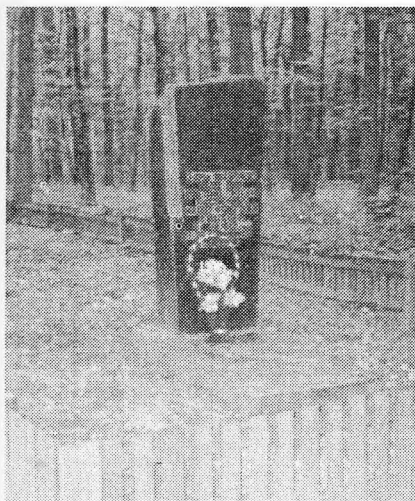
Надгробок на могилі етнографа, засновниці краєзнавчого музею та художньої школи в Звенигородці Софії Терещенко та її брата, скульптора, автора перших пам'яників Т.Шевченку на Черкащині Каленя Терещенка, встановлений у 2010 р.



**м. Звенигородка, вул. Шевченка, 1 (кладовище).**

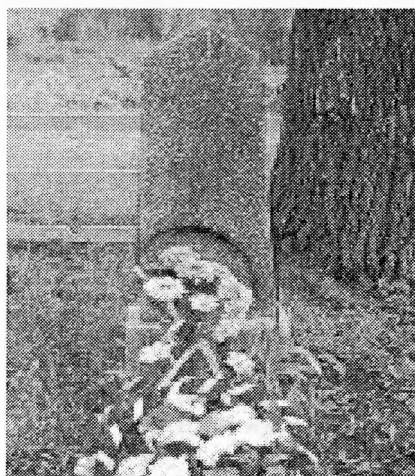
Надгробок на могилі Героя Радянського Союзу Жовтобрюха Йосипа Трохимовича. Листопад 2007 р.





**м.Звенигородка, Урочище Діброва.**

Меморіальний комплекс: братських могил жертв фашизму 1942- 1943 років.



**м.Звенигородка, Урочище Лаптева Левада (долина р. Погибної).**

Братські могили жертв фашизму 1941- 1943 років.



**м.Звенигородка, перехрестя вулиць Шевченка і Кримського.**

Пам'ятний знак ліквідаторам Чорнобильської катастрофи. 2003 р.



**м.Звенигородка, вул. В.Чорновола, 126. На головному адміністративному приміщенні будинку-інтернату для інвалідів та престарілих.**

Меморіальна дошка Безносук Аллі Савеліївни (1936 - 28.11.1998р. м.Звенигородка). заслужений працівник охорони здоров'я України. Директор Звенигородського будинку - інтернату для інвалідів та престарілих. Нагороджена орденом Дружби народів, медаллю "За трудові заслуги".



**м.Звенигородка, вул. Дениса Давидова, 17, фасад школи-інтернату.**

Меморіальна дошка випускнику школи, Нетесюку Михайлу Миколайовичу, який загинув, відстоюючи територіальну цілісність України. Відкрита 22.06.2016

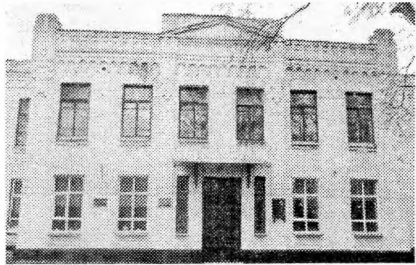


**м. Звенигородка, фасад спеціалізованої школи №1.**

Меморіальна дошка випускнику школи, Погорілому Віктору Сергійовичу, який загинув, відстоюючи територіальну цілісність України. Відкрита 04.09.2015



Меморіальна дошка на будинку, в якому в квітні 1919 року відбувся I повітовий з'їзд Рад робітничо-селянських і солдатських депутатів



**м.Звенигородка, проспект Шевченка, 94, спеціалізована школа №3.**

25 лютого 1918 року у приміщенні комерційного училища розпочався повітовий з'їзд Рад робітничих та селянських депутатів. У цей час земська управа, керована Н.Смоктьєм, викликала з Гусакового двісті вільних козаків. Ті роззброїли варту й розігнали делегатів повітового з'їзду Рад робітничих і селянських депутатів.



**м.Звенигородка, проспект Шевченка, 94 фасад спеціалізованої школи №3.**

Меморіальна дошка випускникам школи, які загинули, відстоюючи територіальну цілісність України. Відкрита 20.11.2015



**м.Звенигородка, проспект Шевченка, 94. Фасад спеціалізованої школи №3.**

Меморіальна дошка випускнику школи, мистецтвознавцю, філокартисту Забоченю М.С. Встановлено 24.10.2008



**м.Звенигородка, на розі вулиці Шевченка і проспекту Шевченка.** Пам'ятний знак на честь воїнів-інтернаціоналістів. 2003 р.



**м.Звенигородка, територія Звенигородської спеціалізованої школи ім. Т.Г.Шевченка.**

Пам'ятний комплекс на честь воїнів-інтернаціоналістів, які навчались в Звенигородській школі ім. С.Кірова і загинули в Афганістані - Василь Хам-

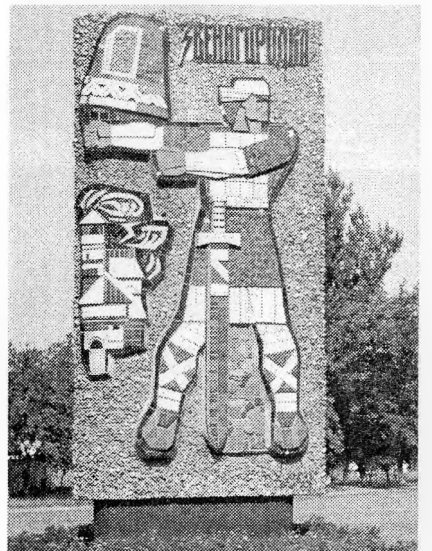
ко, Валерій Кравченко, Олег Титаренко, Віктор Коновал.

Відкрито 22 грудня 2008 року. Ідея - О.В.Антонюка, голови районної Співки воїнів-інтернаціоналістів.



**м. Звенигородка, проспект Шевченка, біля будинку міської ради.**

Хрест та камінь, як пам'ятний знак, який свідчить, що на цьому місці буде встановлено меморіал Героям Небесної сотні, загиблих та померлих від снайперських куль на Майдані Незалежності м. Києва. Освячено 30.03.2014 р.



**м. Звенигородка, проспект Шевченка, в'їзд в місто з Черкаського напрямку.**

Мозаїчна стела "Звенигородка". Рельєфне зображення давньоруського воїна. Художник А.Ю. Студені, архітектор С.К. Рец. 1967 р.





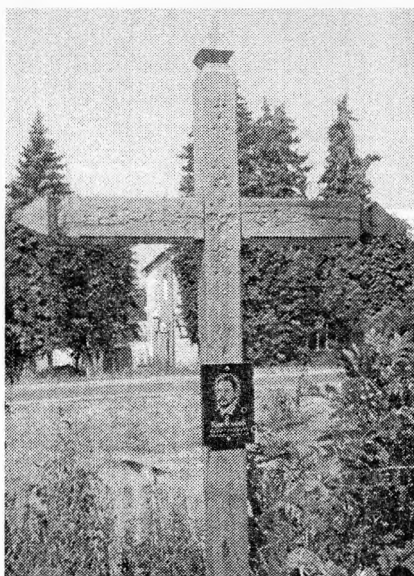
**м.Звенигородка, на розі вулиці В.Чорновола і проспекту Шевченка.**

Меморіальна дошка на честь Героя України Чорновола В.М. Відкрита 24.12.2012 р.



**м. Звенигородка, проспект Шевченка, 15.**

Меморіальна дошка на честь Федорової Т.О., легенди українського нотаріату. Відкрито 3 квітня 2015 року.



**м. Звенигородка, кладовище на "Пісках".**

Хрест на кладовищі, де похований Юхим Кримський. Встановлений з ініціативи голови Звенигородської районної ради В.П.Кучера

31.08.2015 року. Меморіальну табличку було встановлено під час освячення хреста 09.09.2015 року.



**м. Звенигородка, проспект Шевченка, фасад будинку міської ради.**

Меморіальна дошка на честь Коваленка П.О., голови виконкому Звенигородської районної ради. Відкрита 17.10.2016 р.

## с. Богачівка



**с. Богачівка, біля колгоспної контори.**

Братська могила радянських воїнів 1944 р. Скульптурний пам'ятник - фігура радянського воїна в шинелі, касці, плащ накидці, правою рукою тримається за камінь, через плече на грудях автомат, підтримує лівою рукою. Відкрито пам'ятник 9 травня 1957 року. У Братській могилі села поховано 79 загиблих воїнів. Серед них - Герой СРСР Абрамцев Сергій Павлович (в\ч 1853 - артилерійський винищувальний протитанковий полк).



**с. Богачівка, кладовище.**  
Пам'ятник жертвам Голодомору.

## с. Барвінок



Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура (масова копія) - радянський воїн в шинелі, без головного убору, в правій руці шапка, в лівій гвинтівка.

## с. Михайлівка



Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптурний пам'ятник - фігура радянського воїна в шинелі, касці, плащ накидці, в руках тримає автомат.



**с. Михайлівка, кладовище.**  
Пам'ятник жертвам Голодомору.

## с. Павлівка



**с. Павлівка, біля клубу.**  
Братська могила радянських воїнів 1944 р. Скульптура - фігура радянського воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, лівою рукою тримається за вінок, в правій автомат.



**с. Павлівка, кладовище**  
Пам'ятник жертвам Голодомору.

## с. Боровикове



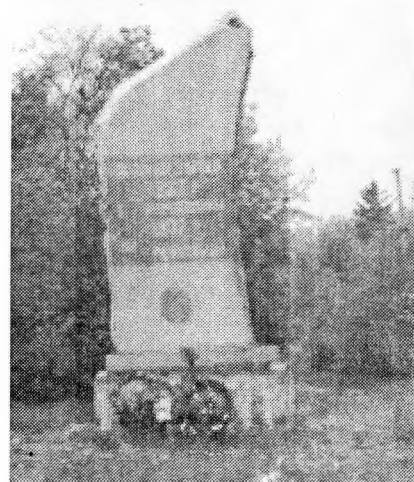
**с. Боровикове, територія школи.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура радянського воїна в зимовій формі, без головного убору, в правій руці вінок, в лівій - пілота. Встановлений у 1947 р. із гіпсу, у 1978 р. оковано у мідь, у 1985 р. встановлене гранітне підніжжя.



**с. Боровикове, біля Будинку культури.**

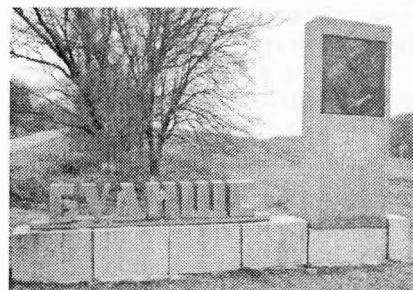
Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Скульптура жінки, на руках в якій дитина. З тильної сторони скульптури чотиригранна прямокутна піраміда обеліск з зіркою на тлі. Монумент "Вічної слави" встановлений у 1972 р., а у 1978 р. окований в мідь.



**с. Боровикове, вул. Саннікова.**

Пам'ятник жертвам Голодомору.

## с. Будище



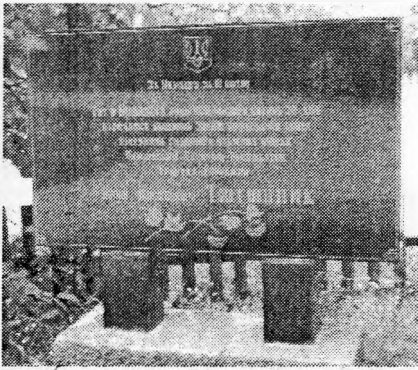
**с. Будище, при в'їзді в село.**  
Барельєф. 1989 р.



**с. Будище, центр села.**

Братська могила радянських воїнів і пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків. Скульптура, фігура радянського воїна в шинелі, без головного убору, в плащ-накидці, в руках тримає шапку та автомат.





## с.Будище

Пам'ятний знак на садибі, де народився генерал-хорунжий війська УНР Ю.Й.Тютюнник. 2001 р.



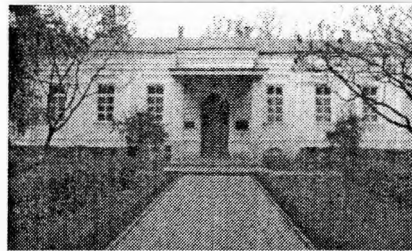
## с.Будище, при в'їзді в село.

Пам'ятний знак, що вказує на місцезнаходження пам'ятки культури XIX ст.



## с.Будище, "Поміщицька садиба"

Пам'ятка природи, дуб, в якому малий Тарас ховав свої малюнки.



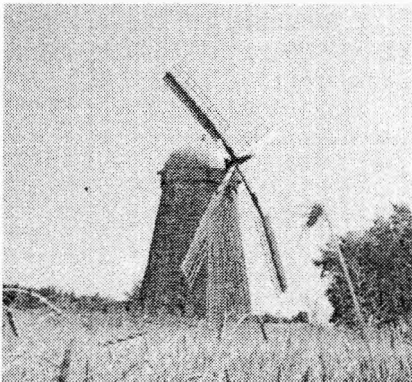
## с.Будище, при в'їзді в село.

Будинок, в якому служив козачком Т.Г.Шевченко в поміщика Енгельгардта.



## с.Будище, центр села.

Пам'ятник Т.Г.Шевченку.



## с.Будище при в'їзді до села.

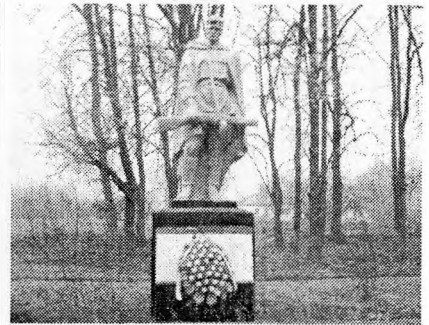
Пам'ятка архітектури. Вітряний млин.



## с.Будище, кладовище.

Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест

## с.Водяники



## с.Водяники, біля Будинку культури.

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура. Радянський воїн в літній формі, без головного убору, в опущених руках тримає автомат. Похоронені 34 воїни. Відкрито 7 жовтня 1979 року. Скульптор І.Горовий.



## с.Водяники, колишня територія школи.

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура. Радянський воїн в шинелі з прапором в руках. Похоронено 20 воїнів. Скульптура відкрита 1 травня 1957 року. Реконструйована в травні 2005 року.



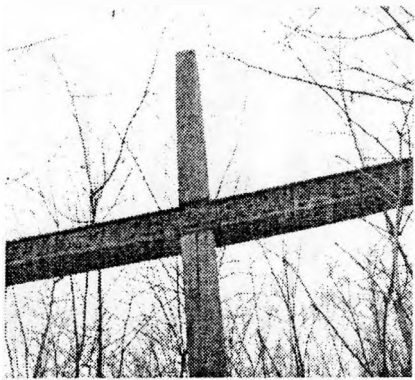
## с.Водяники.

Могила героя Радянського Союзу Чіковани Вахтанга Володимировича. Пам'ятник був встановлений 9 травня 1964 року. Реконструйований в травні 2005 року.



**с. Водяники, територія школи.**

Погруддя Героя Радянського Союзу Чіковані Вахтанга Володимировича. Встановлено на території школи в травні 2005 року. Скульптор С. Грабовський. 1970 рік.



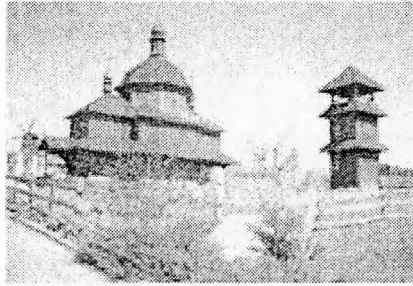
**с. Водяники, закрите кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест. Встановлений 1994 році. Виготовив Мовчан М.І.



**с. Водяники, закрите кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Встановлений в травні 2007 року коштом меценатів, уродженців села Водяники, М.Гордія та М.Щербини.



**с. Водяники**

Церква Вознесіння Господнього. Максимально наближена копія козацької церкви XVII ст.

## с. Вільховець



**с. Вільховець, Вільховецьке лісництво, урочище Привороття.**

Пам'ятний знак на садибі, де провів дитячі і юнацькі роки Л.У.Биковський



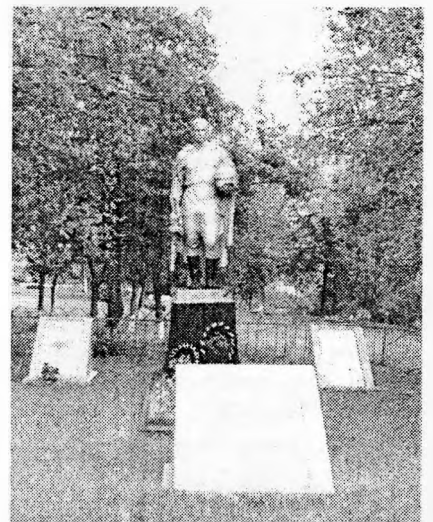
**с. Вільховець, кладовище "Козіково".**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, в лівій руці зігнутий кашкет, правою рукою спирається на маленький обеліск. Тут поховані воїни Радянської армії в 1941 та 1944 році та додатково ще перезахоронені останки визволителів в 1950 році (3 офіцери, 175 рядових і сержантів). Встановлений 3 листопада 1961 року, скульптор Малиновський.



**с. Вільховець, кладовище "Пустовітово".**

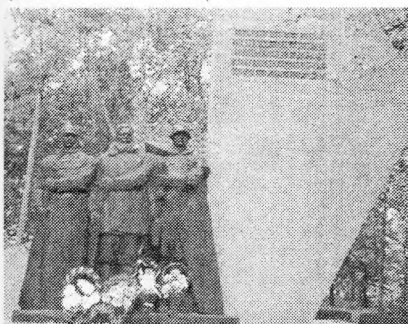
Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура. Радянський воїн в шинелі, плащ-накидці з каскою в руці та з гвинтівкою. Тут поховані воїни Радянської армії в 1944 році та додатково ще перезахоронені останки визволителів в 1951 році та 8-9 вересня 1961 року (3 офіцери, 102 рядових і сержантів). Пам'ятник встановлений 4-5 листопада 1961 року, скульптор Братерський.



**с. Вільховець, центр села.**

Братська могила радянських воїнів. Скульптура воїна в літній формі, плащ-накидці, без головного убору. В руках автомат (скульптор Гутман) знаходиться в центрі села біля школи. Відкритий 23.10.1955, а напередодні, 18.10.1955 були перезахоронені останки загиблих воїнів, які загинули 4 лютого і 5 березня 1944 р. під час визволення села. (3 офіцери, 113 рядових і сержантів).

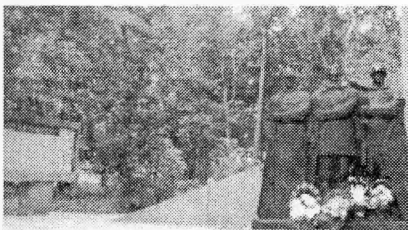




**с. Вільховець, центр села, біля Будинку культури.**

Пам'ятник односельцям, які загинули в роки громадянської та на фронтах Великої Вітчизняної війни.

Трифігурна композиція. З правої сторони воїн періоду громадянської війни в шинелі, будьонівці, з правої сторони в руках гвинтівка. В центрі - воїн партизан в козушку, без головного убору, в руках гвинтівка. З лівої сторони - воїн Радянської Армії в зимовій формі, касці, в правій руці автомат.



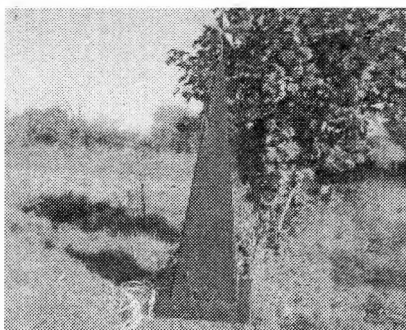
**Стелла з прізвищами загиблих.**

Монумент вічної слави жителям села (432 особи), які загинули в 1917- 1945 роках, скульптори Астаулов С.П., Доляр Н.А., архітектор Довженко Т. Г. Встановлений в центрі села біля Будинку культури. Відкритий 1967 року.



**с. Вільховець, вул. Заводська.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест



**с. Вільховець, провулок Чехова, 14.**

На початку березня тривали кровопролитні бої за визволення с. Вільховець. На подвір'ї Йосипенків залишили тяжкопораненого солдата, який помер. На дворищі й поховали. Під час перепоховань воїнів-визволителів у братські могили сім'я Йосипенків категорично відмовилась, щоб переносили останки солдата.



**с. Вільховець, південна околиця села.**

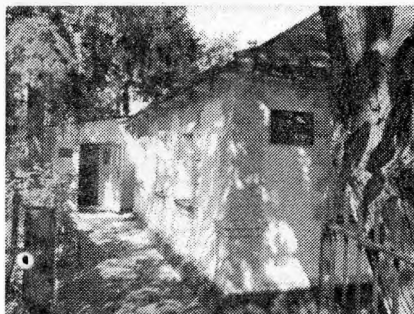
Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура: радянський воїн в літній формі, без головного убору, в правій руці на плечі тримає ручний кулемет, в лівій руці пілота. Братська могила на території 2 бригади, де були поховані воїни Радянської армії в 1944 році та додатково ще перепоховані останки визволителів в 1951 році (1 офіцер, 115 рядових і сержантів).

Пам'ятник встановлений 8 травня 1964 року, скульптор Астаулов С.П.



**с. Вільховець, парк цукро-заводу.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура -Радянський воїн в зимовій формі, без головного убору, в плащ-накидці, з автоматом в руках. Тут поховані воїни Радянської армії в 1944 р. та додатково ще перепоховані останки визволителів в 1949 р. (3 офіцери, 30 рядових і сержантів). Пам'ятник встановлений 1 травня 1960 року, скульптор Чуєнко.



**с. Вільховець.**

Музей - садиба В. Чорновола відкрита 24 грудня 2006 року до 69 річниці з дня народження Героя України Вячеслава Чорновола.

24 грудня 2007 року відкрито пам'ятник великому патріоту України з нагоди 70 річниці з дня народження.



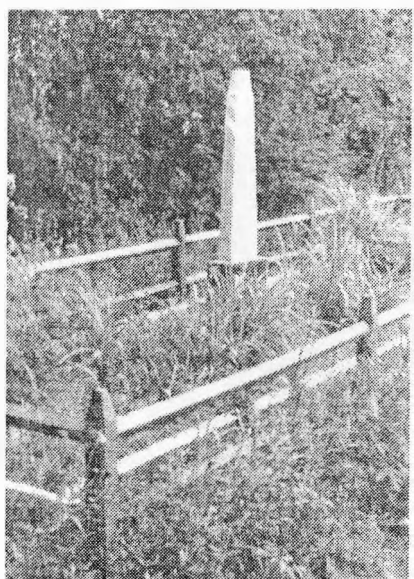
**с. Вільховець, кладовище.**  
Надгробок на могилі Героя Радянського Союзу Любарського Миколи Яковича.



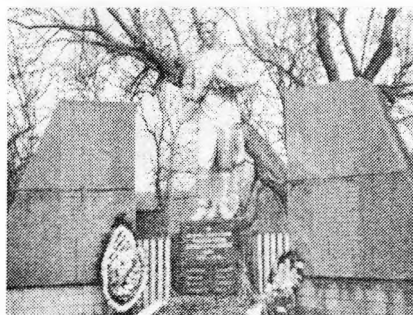
**с. Вільховець, пров. М.Я. Любарського (в заводі).**

На стіні будинку, в якому жив М.Я. Любарський після війни. Меморіальна дошка, встановлена до 70-річчя присвоєння М.Я. Любарському звання Героя Радянського Союзу з ініціативи сільської ради. Листопад 2013 р.

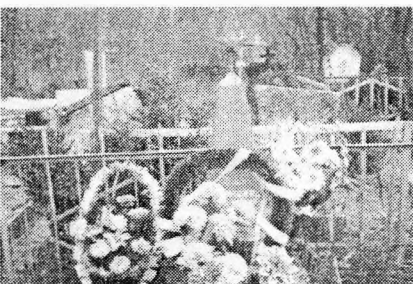
## с. Гнилець



**с. Гнилець, кладовище.**  
Могила радянських військовополонених та активістів. 1941 р. Обеліск.



**с. Гнилець, біля клубу.**  
Братська могила радянських воїнів 1944р. Скульптура воїна в літній формі, плащ на кидці, без головного убору. В руках тримає автомат.

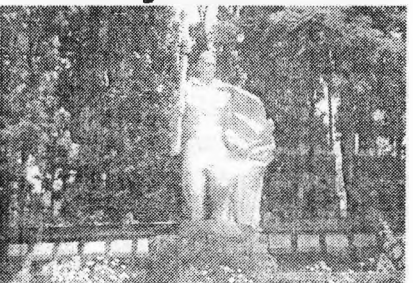


**с. Гнилець, кладовище.**  
Могила односельчан, що загинули в боротьбі з окупантами. 1941 р. Обеліск.



**с. Гнилець, кладовище.**  
Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест.

## с. Гусакове



**с. Гусакове, центр села.**  
Пам'ятник односельцям, що загинули в період Великої Вітчизняної війни. Скульптура воїна в літній формі з плащ-накидці. В правій руці автомат, в лівій колоски пшениці.



**с. Гусакове, центр села.**  
Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - воїна в літній формі, пілотці, в правій руці прапор.

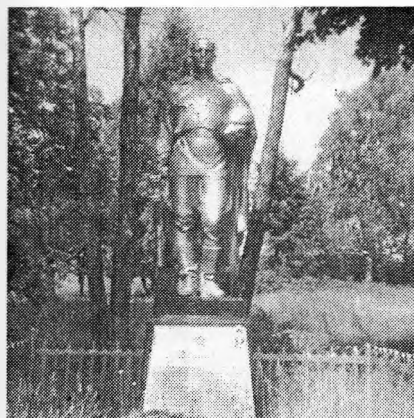


**с. Гусакове, центр села.**  
Пам'ятний знак на честь створення першого загону Вільних козаків в березні 1917 р. Встановлений 1998 р. до 100-річчя Вільного козацтва.



**с. Гусакове, кладовище.**  
Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест.





**с.Гусакове, при в'їзді в село.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - радянського воїна в літній формі, плащ-накидці, без головного убору. В правій руці автомат, в лівій - каска.

## с. Гудзівка



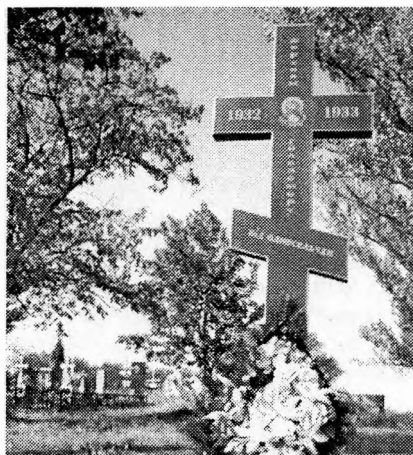
**с. Гудзівка, кладовище.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - воїна в літній формі, без головного убору, в руках розкрита книга.



**с.Гудзівка, біля Будинку культури.**

Обеліск. Скульптурна група.



**с.Гудзівка, кладовище.**

Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест.



**с.Гудзівка, фасад школи.**

Меморіальна дошка випускнику школи, Дубовському Константину Юрійовичу, який загинув, відстоюючи територіальну цілісність України. Відкрита 27.05.2015.



**с.Гудзівка, підніжжя Звенигири.**

Історичний пам'ятний знак "Звенигора". Дзін-гори, яка є праматір'ю сучасної Звенигородщини. Встановлено коштом громади. Ініціатори Валерій Карпачов, Володимир Мамаєнко, автор проекту Микола Галузінський. Відкрито 21.09.2016 коштами місцевої громади.

## с.Козацьке



**с.Козацьке, в'їзд в село.**

В'їздний знак встановлений у 2012 р. за кошти, зібрані на форумі сайту "Село Козацьке" та при допомозі СВК "Козацьке".



**с.Козацьке, центр села.**

Пам'ятний знак "Борцям за волю України" в с. Козацькому встановлений на благодійні кошти односельців та членів ГО "Козачанський курінь "Вільного козацтва". Відкрито 13.10.16 р.



**с.Козацьке.**

Пам'ятка архітектури. Будинок управляючого.



**с.Козацьке, центр села.**

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Скульптура - фігура скорботної матері, яка схилена на колінах, із складеними руками, в хустці.



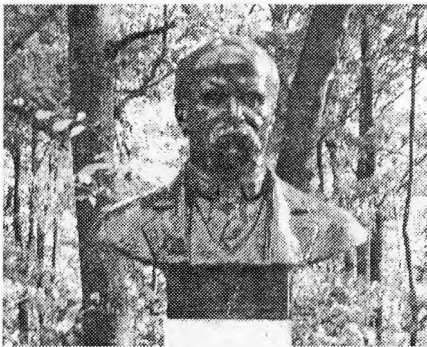
**с.Козацьке, територія ДНЗ Звенигородський ЦППРК".**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - радянський воїн в шинелі, без головного убору, правою рукою тримається за вінок, в лівій руці головний убір.



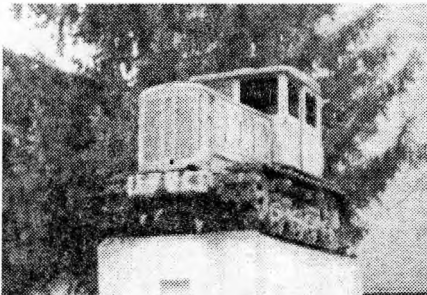
**с.Козацьке, територія ДНЗ "Звенигородський ЦППРК".**

Пам'ятний знак - самохідка на честь двадцятого танкового корпусу.



**с.Козацьке, територія ДНЗ Звенигородський ЦППРК".**

Погруддя Т.Г.Шевченку, автор Я.Д. Красножон, відкрито 4 березня 1947 року. Виготовлений із залізобетону, постамент чотиригранний, ступінчатий, нижня частина з полірованого граніту.



**с.Козацьке, територія ДНЗ Звенигородський ЦППРК".**

Символ надання освіти.



**с.Козацьке, кладовище.**

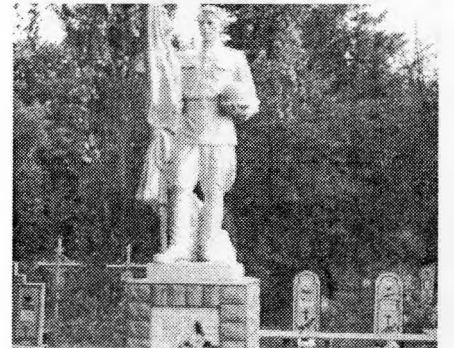
Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.

## с.Княжа



**с.Княжа, центр села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - радянський воїн в шинелі, без головного убору, правою рукою тримає автомат, в лівій зігнутій руці шапка.



**с.Княжа, на кладовищі.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура воїна. Привезений з с. Стецівка і встановлений в 1987 році головою профкому колгоспу ім. Калініна Грибом М.П.



**с.Княжа, центр села, перехрестя доріг.**

Обеліск Слави воїнам-односельцям, які загинули в боротьбі з німецько - фашистськими загарбниками. Встановлений в 1967 році; на обеліску викарбовано 157 прізвищ.





**с. Княжа, кладовище.**

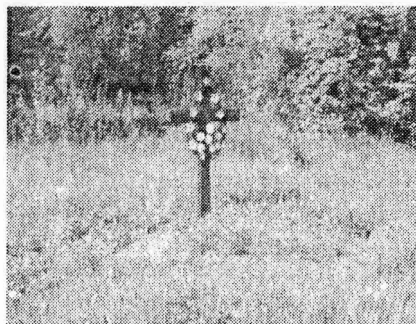
Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест. Виготовлений на замовлення сільської ради в м. Шпола, встановлений в 2002 році.

## с. Кобиляки



**с. Кобиляки, біля клубу.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - радянський воїн в шинелі, без головного убору, лівою рукою тримає на грудях автомат, в правій руці прапор.



**с. Кобиляки.**

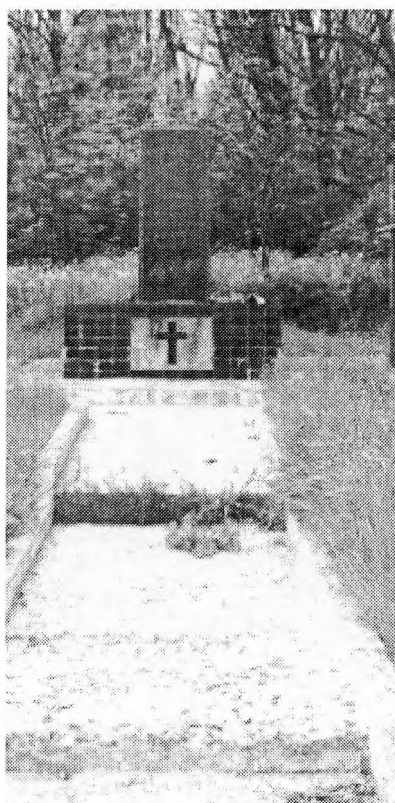
Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест.

## с. Майданівка



**с. Майданівка, біля Будинку культури.**

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Скульптура скорботної матері, запнутої хустиною, ліва рука опущена, в правій руці тримає дубову гілку.



**с. Майданівка, кладовище.**

Пам'ятник жертвам Голодомору.

## с. Мизинівка



**с. Мизинівка, поблизу церкви і школи.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - радянський воїн з прапором в руках приклонений на праве коліно. На фоні пам'ятки архітектури церкви св. Георгія, збудованої в 1908 - 1909 р.р.



**с. Мизинівка. Пам'ятка архітектури.**

Церква св. Георгія, збудована в 1908 - 1909 р.р.



**с. Мизинівка, кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору.



**Хутір Олександрівка, кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору.

## с.Стара Буда



**с. Стара Буда, центр села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура - радянський воїн в куртці, плащ-накидці, без головного убору, в правій руці - каска.



**с.Стара Буда, кладовище.**

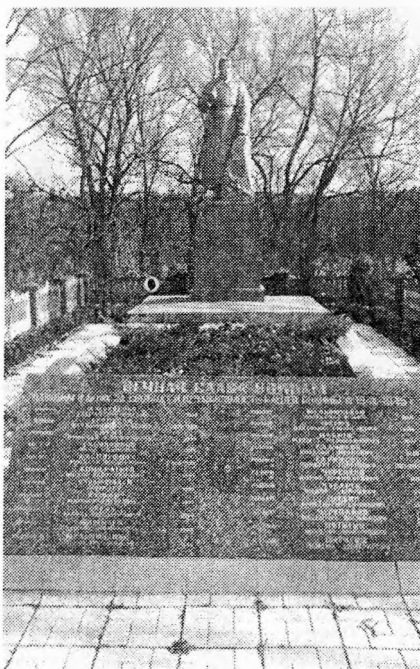
Пам'ятний знак жертвам Голодомору.



**с.Стара Буда, кладовище.**

Пам'ятник-меморіал у вигляді камінного козацького хреста поруч з бандурою на могилі Антіна Огійовича Митяя Сліпий козак-бандурист був учасником національно-визвольного руху 1917-1921 років. Завдяки небайдужості патріотично налаштованих активістів українського реєстрового козацтва ім'я бандуриста повернуто на скрижалі історії.

## с.Мурзинці



**с.Мурзинці, центр села.**

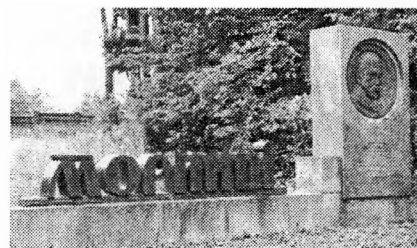
Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура - радянський воїн в шинелі, без головного убору, права рука притиснена до грудей, лівою рукою тримає обеліск



**с. Мурзинці.**

Меморіальна дошка на будинку, де проживав Матвій Михайлович Шестопал. Публіцист, педагог, учений. Декан факультету публіцистики Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка.

## с.Моринці



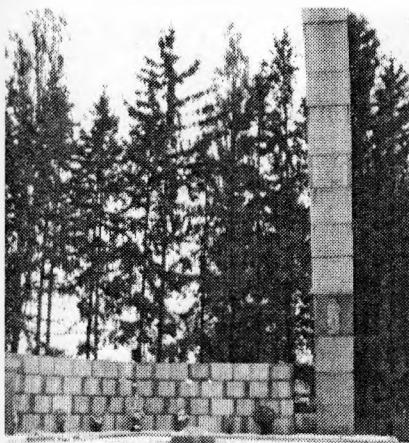
**с. Моринці, в'їзд в село зі сторони с. Почапинці**  
Барельєф, 1989 р.



**с.Моринці, фасад навчально-виховного комплексу.**

Меморіальна дошка на честь 100-річчя з дня народження І.І.Шевченка, правнука Т.Г. Шевченка, який протягом 1963-1977 р.р. працював директором Моринської школи. Відкрита 12.11.2014 р.





**с. Моринці, східна частина села.**

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Обеліск. барельєфні зображення: на фасадній стороні - радянсько-го воїна, який тримає меч, на лівій руці дитина, з правої сторони - орден Вітчизняної війни, на іншій стороні - орден Слави.

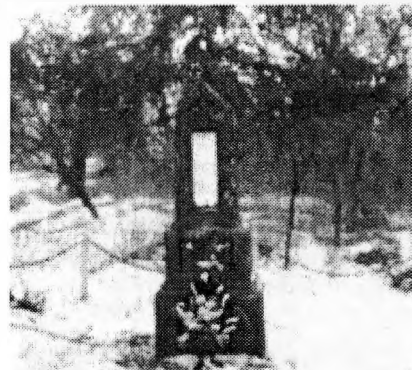


**с. Моринці, південна околиця села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, в правій руці каска, ліва опущена на невеликий обеліск.



**с. Моринці, кладовище.**  
Надгробок на могилі заслуженого артиста України, уродженця с. Моринці П.І. Ковбасенка.



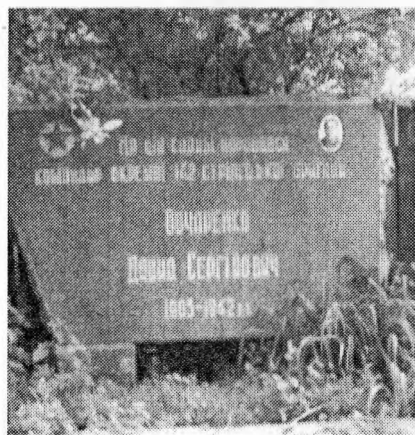
**с. Моринці, на старому кладовищі навпроти нового.**  
Братська могила борців за Владу Рад. 1918 рік.



**с. Моринці, на старому кладовищі навпроти нового.**  
Пам'ятний знак жертвам Голодомору.



**с. Моринці, центр села.**  
Пам'ятний знак на честь подій Великої Вітчизняної війни.



**с. Моринці, центр села, на садибі.**

Пам'ятний знак на садибі комбрига (командира окремої 142 стрілецької бригади) Овчаренка Давида Сергійовича



**с. Моринці, південна частина села.**

Пам'ятний знак на садибі Героя Радянського Союзу Поповича Григорія Даниловича.



**с.Моринці, біля Будинку культури.**

Скульптура "Кобзар" встановлена у 1964 р. (Скульптор В.З. Бородай, архітектор Ю. Панько)



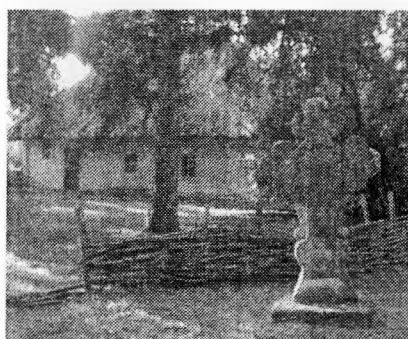
**с.Моринці, біля Будинку культури.**

Пам'ятний знак на честь закладеного дубового парку з нагоди святкування 150-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка. 01.06.1964 р.



**с.Моринці, біля школи.**

Погруддя Т.Г.Шевченка, роботи скульпторів М. Вронського та О. Олійника, встановлене в 1956 році на садибі, де народився поет, перенесене 1 вересня 2013 року на територію школи.



**с.Моринці, біля Будинку культури.**

Відреставрована та відновлена хата чумака у 2014 році. В рамках підготовки до 200-річчя створено проект реконструкції архітектором Анатолієм Ніколенком. Відновлення хати чумака відбувалося відповідно до технології реставрації дерев'яних споруд за рахунок інвестиційних коштів. Моринчани на чолі з художником Віктором Зорькіним вдихнули життя у чумацьку хату та садибу.



**с.Моринці, біля Будинку культури.**

"Перун", Зоркін В., 2016 р.



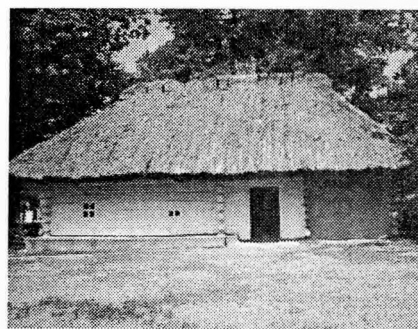
**с.Моринці, приміщення навчально-виховного комплексу.**

Погруддя Т.Г.Шевченка в молодому віці. Скульптор К.М.Терещенко, 1930 р. Встановлене в Моринцях на садибі, де народився поет.



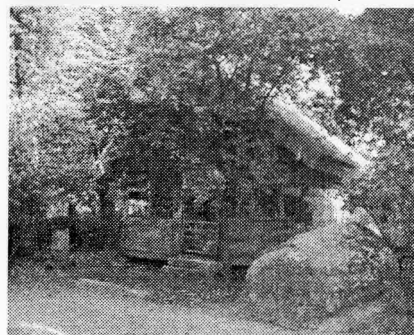
**с.Моринці, фойє навчально-виховного комплексу.**

Скульптура.



**с.Моринці, біля школи, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Хата Яким Бойка, діда Т.Шевченка по матері. Реконструкція. 9 березня 1989 р.



**с.Моринці, біля школи, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Пам'ятний знак (глиба) на місці, де ймовірно стояла хата, в якій народився Т.Г.Шевченко. Встановлений в 1964 р. з нагоди 150-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка. На задньому фоні - надвірна комора 1896 року будівництва перевезена в с. Моринці з с. Шевченкового у 2004 р.





**с.Моринці, біля школи, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Хата Копія. Реконструкція. 9 березня 1989 р.



**с.Моринці, біля школи, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Пам'ятник "Материнство". Скульптор В.В.Димйон, 09.03.2006 р.



**с.Моринці. В'їзд з боку с.Шевченкове.**

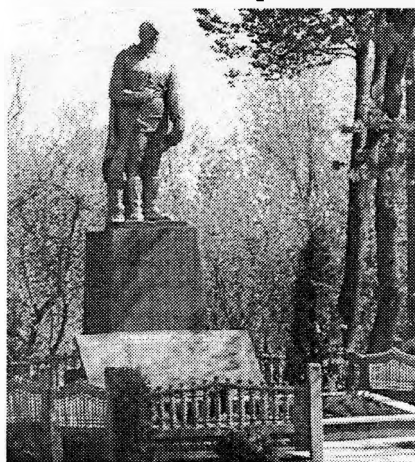
Пам'ятний знак з нагоди об'єднання 9 моринських артілей, створених у 1922 році, в колгосп "Батьківщина Шевченка".



**с.Моринці. В'їзд з боку с.Шевченкове.**

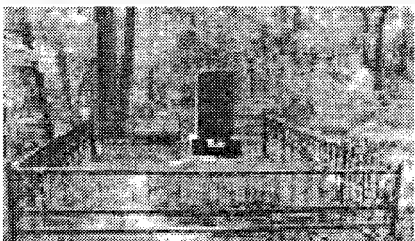
Барельєф.1989 р.

## с.Неморож



**с.Неморож, центр села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, в правій, зігнутій, руці автомат, в лівій пілотка.



**с.Неморож.Урочище Губська Дача неподалік села Мурзинці, праворуч від траси "Звенигородка -Лисянка", на східному узліссі.**

Пам'ятний знак на місці страсти в'язнів концтабору, що був в селі Неморож. Встановлено обеліск із сірого граніту. Поховано більше 200 громадян які були розстріляні 2 листопада 1942 року німецько - фашистськими карателями За спогадами очевидців в лісовому масиві три братських могили.



**с.Неморож, кладовище.**

Пам'ятник жертвам Голодомору.

## с. Озірна



**с.Озірна, біля колишнього будинку культури.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, на грудях автомат, підтримує правою рукою, ліва опущена на обеліск.



**с.Озірна, біля колишнього будинку культури.**

Пам'ятник односельцям, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Скульптура скорботної матері, запнутої хустиною, з опущеною головою, руки складені на грудях. Біля неї чотиригранний обеліск з барельєфним зображенням зірки.



**с. Озірна, старе кладовище.**  
Пам'ятник жертвам Голодомору.



**с. Озірна, територія тракторної бригади.**  
Трактор "Універсал-2".



**с. Озірна, загальноосвітня школа.**

Меморіальна дошка на стінах школи, в якій навчався з 1 по 8 клас воїн-інтернаціоналіст Кравченко Валерій Олексійович. Загинув у Афганістані.

## с.Пединівка



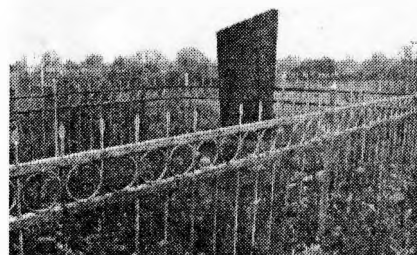
**с.Пединівка, біля клубу.**  
Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура: воїн Радянської Армії в зимовій формі, касці, в лівій руці - прапор, правій руці - автомат.

## с.Попівка

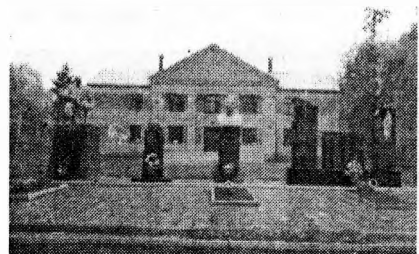


**с.Попівка.**  
Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, лівою рукою тримає автомат.

## с.Ризине



**с. Ризине, центр села.**  
Пам'ятник на могилі заручників-ризинчан, розстріляних 4 грудня 1943 року.



**с. Ризине, біля Будинку культури.**

Меморіальний комплекс пам'яті загиблих в роки Великої Вітчизняної війни.



**с. Ризине, біля Будинку культури.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. В ній поховано Героя Радянського Союзу Муткенова Серикбая. Скульптура - радянський воїн в шинелі, без головного убору, правою рукою тримає автомат, в лівій - каска.





**с. Ризине, біля Будинку культури.**

Меморіальний комплекс од-носельчанам, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни, та їх вдовам, створений протягом травня 2011 р.-жовтня 2012 р.



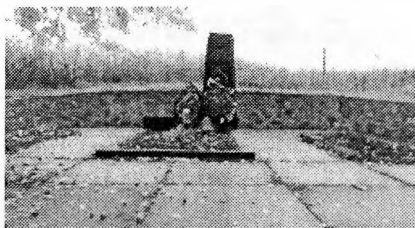
**с. Ризине, біля Будинку культури.**

Пам'ятний знак на могилі Героя Радянського Союзу Серикбая Муткенова.



**с. Ризине, біля Будинку культури.**

Могила Героя Радянського Союзу Валентина Сергійовича Гришка. 1945 р. Погруддя.



**с. Ризине.**

Стела. Пам'ятний знак на місці, де був хутір Павлопіль, спалений нацистами 1943 року.



**с. Ризине, кладовище.**

Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест.



**с. Ризине, кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.



**с. Ризине, межвий знак за селом, що розділяє Звенигородський та Маньківський райони.**

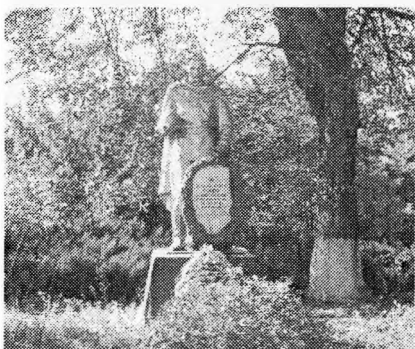
Знак встановлено у 1990 р. з ініціативи М.М. Бойка. Виготовлений у Бабах із сірого граніту. Титульна сторона - образ Т.Г.Шевченка, дзвін, напис "Шевченків край" (матеріал - цемент, покритий бронзовою фарбою). Тильна сторона - дзвін, символи трипільської та черняхівської археологічних культур.

## с.Рижанівка



**с.Рижанівка, околиця села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура радянський воїн в зимовій формі, без головного убору, в плащ-накидці, в лівій руці тримає шапку, правою опирається на обеліск.



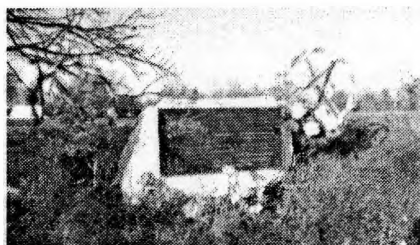
**с.Рижанівка, центр села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, в правій руці тримає каску, лівою рукою опирається на вінок.



**с.Рижанівка, центр села.**

Пам'ятник односельцям, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Скульптура скорботної матері. Встановлений у 1984 р.



### **с.Рижанівка.**

Пам'ятний знак, встановлений в 2011р. на честь загиблих танкових екіпажів, що брали участь у визволенні села.



### **с.Рижанівка, кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.

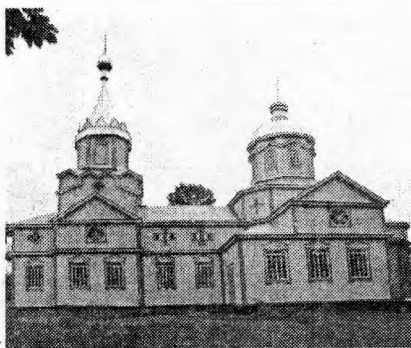
## **с.Софіївка**



### **с. Софіївка, південна околиця села.**

Братська могила радянських воїнів 1944р. Скульптура воїна в літній формі, пілотці, в лівій руці - прапор.

## **с.Стебне**



### **с.Стебне.**

Пам'ятка архітектури 1886 р. Церква Іоана Богослова.



### **с.Стебне, кладовище.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, в лівій руці тримає каску, права з пальмовою гілкою, лежить на трикутному обеліску.



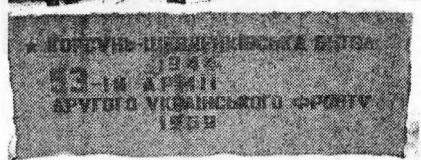
### **с.Стебне, центр села.**

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Скульптура скорботної матері, запнутої хустиною, ліва рука опущена, правою рукою тримає дубову гілку. Перед скульптурою чаша для вічного вогню.



### **с.Стебне, на перехресті доріг "Звенигородка - Ватутіне"**

Пам'ятний знак на честь 53 армії II Українського фронту.



### **с.Стебне, на перехресті доріг "Звенигородка - Ватутіне"**

Пам'ятний знак на честь 53 армії II Українського фронту.



### **с.Стебне, кладовище.**

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.



## с. Стецівка



### с. Стецівка, фасад загально-освітньої школи.

Меморіальна дошка Любов Михайлівні Білозерській. Заслужений вчитель України (1992). Відмінник освіти України (2006). Лауреат Премії ім. О.А. Захаренка (2007). Встановлено дошку 2.10.2016. Виготовлено коштами Стеценка В.А.



### с. Стецівка, центр села.

Братська могила радянських воїнів. 1944р. і пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків. Скульптура жінки в повний зріст. Ліва рука піднята вгору, в правій руці тримає вінок. У підніжжя жінки вінок. Відкрито 1971р. З правої і лівої сторін дві скульптурні стели з двостороннім барельєфним зображенням. Відкрито 1973 році. Автор Олександр Гнатович Онищенко.



### с. Стецівка, вул. Польова.

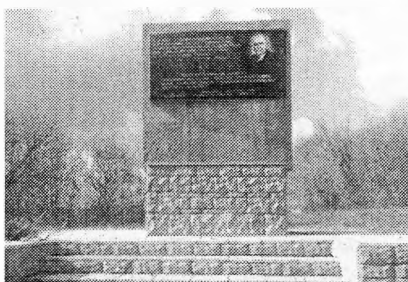
Пам'ятник жертвам Голодомору. Відкрито в 1991 році. Автор невідомий.

## с. Тарасівка



### с. Тарасівка, центр села.

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Скульптура воїна в літній формі і касці. Воїн тримає над головою факел. За обеліском бетонна стела, з плитами.



### с. Тарасівка.

Пам'ятний знак на садибі родини Олександра Антоновича Кошиця.



### с. Тарасівка, центр села.

Братська могила радянських воїнів 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, в правій руці - рушниця, в лівій - каска.



### с. Тарасівка, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.



### с. Тарасівка, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.

## с.Хлипнівка



### с.Хлипнівка, школа.

31 березня 2012 року, вшановуючи пам'ять бойового побратима Василя Хамка, воїни-інтернаціоналісти Звенигородщини встановили у Хлипнівці меморіальну дошку на стінах його рідної школи.



### с.Хлипнівка, центр села.

Братська могила радянських воїнів і партизан 1943- 1944рр. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, руками тримається за обеліск. Пам'ятник було встановлено у 1960 році (скульптор Маліновський).

## с.Чемериське



### с.Чемериське, територія школи.

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в руках тримає автомат позаду обеліск з барельєфним зображенням п'ятикутної зірки.



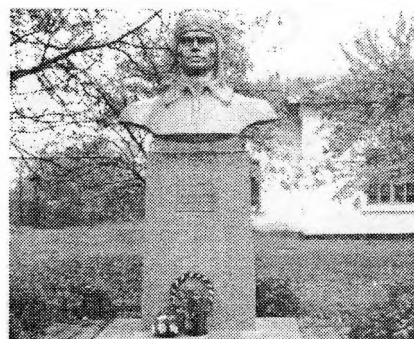
### с.Чемериське, біля кладовища.

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Обеліск.



### с.Чемериське, північна околиця села.

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Скульптура воїна в шинелі і касці, з правої сторони тримає в руках прапор.



### с.Чемериське, центр села, біля клубу.

Погруддя Героя Радянського Союзу Володимира Андрійовича Гончарука.



### с.Чемериське, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору.

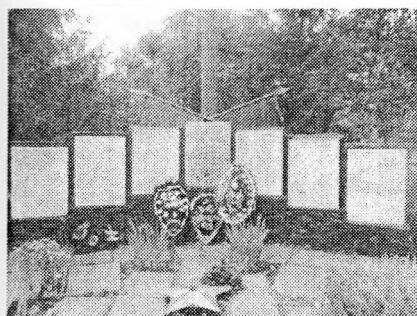
## с.Чижівка



### с.Чижівка, центр села.

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в шинелі і касці, плащ-накидці з автоматом на грудях. Правою рукою тримається за вінок.





**с. Чижівка.**

Пам'ятник воїнам-односельчанам.



**с. Чижівка.**

Пам'ятник жертвам Голодомору. Хрест.



**Хутір Барвінок.**

Братська могила радянських воїнів. 1944 р. Скульптура (масова копія) - радянський воїн в шинелі, без головного убору, в правій руці шапка, в лівій гвинтівка.

## с. Чичиркозівка



**с. Чичиркозівка, центр села.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ-накидці, в лівій руці тримає каску, правою притримує автомат.



**с. Чичиркозівка, закрите кладовище.**

Пам'ятник жертвам Голодомору.



**Межевий знак між Шполянським і Звенигородським районами.**

## с. Шевченкове



**с. Шевченкове.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в шинелі, без головного убору. Правою рукою тримається за вінок, в лівій витягнутій руці шапка.



**с. Шевченкове, центр села біля технікуму.**

Пам'ятник односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни. Обеліск. Скульптура матері і дітей.



**с. Шевченкове.**

Пам'ятний знак на місці, де знаходився штаб 2-го Українського фронту. Глиба, що має вигляд рогу сільського будинку. Встановлена на гранітному під'юмі.



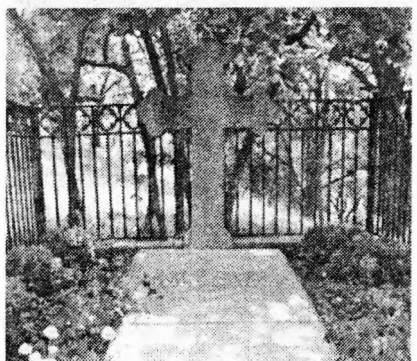
**с. Шевченкове.**

Пам'ятка архітектури. Музей Т.Г.Шевченка (Національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка").



**с. Шевченкове, біля Будинку культури.**

Пам'ятник Т.Г. Шевченку. Скульптура. Відкрито 28 квітня 1957 рік. Автори Олійник О.П. і Вронський М.К.



**с. Шевченкове, біля музею Т.Г.Шевченка.**

Могила матері Т.Г.Шевченка.



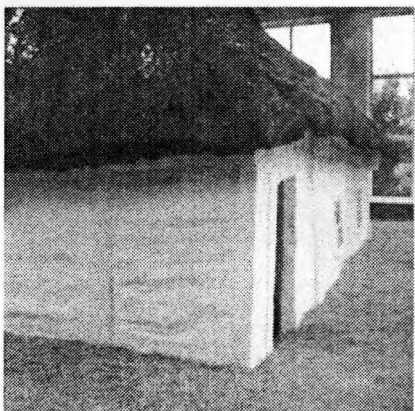
**с. Шевченкове, технікум.**

Могила батька Т.Г.Шевченка.



**с. Шевченкове, біля тополиної алеї.**

Пам'ятний знак Т.Г. Шевченку (барельєф).



**с. Шевченкове, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Хата дядя, в якій навчався грамоти Т.Г.Шевченко.



**с. Шевченкове, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Хата батьків Т.Г. Шевченка. Реконструкція 1989 р.



**с. Шевченкове.**

При в'їзді зі сторони с.Вільшана. Малий Тарас. Скульптура. 1989 р.



**с. Шевченкове, територія Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка".**

Тарас мандрує. Скульптура. 1989 р.



**с. Шевченкове, при в'їзді зі сторони с.Моринці.**

Тарас з ягням. Скульптура. 1989 р.



## с.Юрківка



**с. Шевченкове, кладовище.**  
Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.



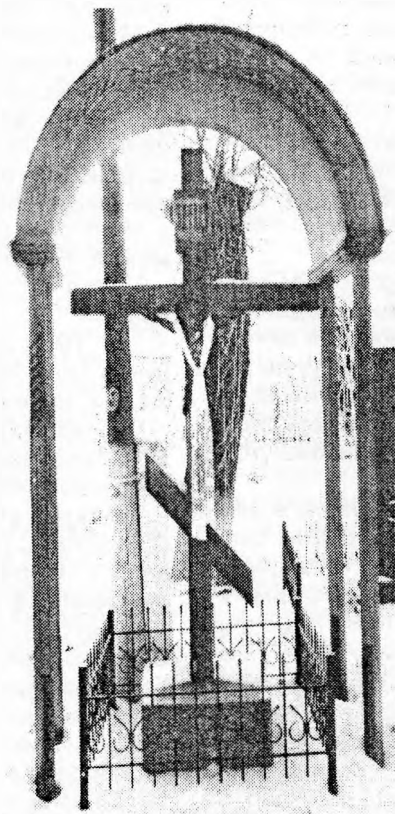
**с. Шевченкове, фасад школи.**

Меморіальна дошка випускнику школи, Бойку Віктору Анатолійовичу, який загинув, відстоюючи територіальну цілісність України.

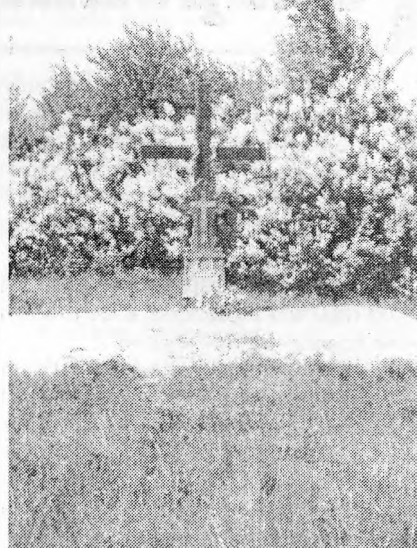
Відкрита 13.10.2015 р.



**с.Юрківка, при в'їзді в село.**  
Пам'ятний знак на місці, де звершив свій подвиг Герой Радянського Союзу Максим Михайлович Коняшкін.



**с.Юрківка.**  
Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.



**с.Юрківка.**  
Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Хрест.



**с.Юрківка, біля Будинку культури.**

Братська могила радянських воїнів. 1944р. Скульптура воїна в літній формі, без головного убору, в плащ накидці, в лівій руці тримає пілотку, правою тримає автомат.

# Скарбниця пам'яті людської

Ми з вами живемо в унікальному історичному краї. Черкащина є осередком пам'яток культурної спадщини. На цій благословенній землі з давніх часів жили і трудилися мужні люди, наші діди і прадіди. Тут народилися і примножують славу рідного краю нинішні покоління, передаючи її своїм дітям і внукам.

Визнаним осередком краєзнавства, скарбницею пам'яті людської є Звенигородський районний краєзнавчий музей.

Серед основних напрямків роботи музею науково-дослідницька, збиральницька, екскурсійна, науково-просвітницька. В музеї багатий розділ археологічних знахідок. Тут зібрано знаряддя праці, предмети побутового вжитку перших поселенців Звенигородщини. Експонати музею розповідають про визвольну війну українського народу під проводом Богдана Хмельницького, окремий розділ про історію міста.

Особливу увагу в музеї присвячено етнографічним особливостям регіону. В музеї мовою експонатів читаємо правічну правду побуту і культури народу, історію поколінь.

В м.Звенигородка повітовий музей відкрито навесні 1922 року. З 1922 до 1926 року музей працював на громадських засадах. Фундаторкою музею була Софія Мефодіївна Терещенко. Її портрет відкриває нинішню експозицію районного краєзнавчого музею ім. Т.Г.Шевченка.

Художниця, етнограф і фольклорист, дійсний член Етнографічної комісії ВУАН С. Терещенко закінчила Академію мистецтв у Петербурзі. Закінчила з дипломом художника-гравера. Працювала в Царському селі у власній майстерні, брала участь у реставрації картин у художніх галереях, викладала малювання у гімназії.

Після жовтневих революційних подій Софія Мефодіївна повернулася до Звенигородщини. Згодом була призначена в комісію для огляду Куракінського палацу в селі Козацькому, де робила описи картин, посуду, меблів, килимів, які мали музейну вартість. Там же намагалась створити музей, але в ході воєнних дій денікінці розгромили палац.

В 1920 році Софія Терещенко заснувала в Звенигородці художню школу, при цій школі було створено музейний куточок. Коли в 1922 році в ході адміністративно-територіальних реформ художню школу перевели в Корсунь (нині Корсунь-Шевченківський), розвиваючи музейну справу Софія Терещенко створює музей в Звенигородці. Її сестра Галина Марченко допомагає в усьому, виконуючи обов'язки хранительки фондів.

Софія Терещенко частенько відвідувала Уманський музей, переймаючи досвід роботи. Починаючи з 1925 року щорічно виїждить до Києва де студіює музейну справу. Клопоталася перед ВУАН про фінансову і методичну допомогу повітовому музею, про потребу продовження архе-

ологічних досліджень на Звенигорі. Бере участь в розкопках Ольвії. В той же час її обирають членом етнографічної комісії Всеукраїнської Академії наук. Вона їздить по селах Звенигородщини, робить велику кількість записів пісень, переказів, спогадів про історію чумацтва. Знайомиться з академіком А.Кримським та етнографом М.Левченком. Передає їм свої записи, які згодом були включені для публікації в праці А.Кримського "Звенигородщина. Шевченкова Батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного" (К.1930).

9 вересня 1929 року була арештована по звинуваченню в участі в організації СБУ, як зазначено в протоколах допитів: "Являється петлюрівкою", "зв'язана з куркулями", "націоналістка, далека від радянської дійсності". 1930 року засуджена на три роки заслання в Казахстан. Музей, після арешту С.Терещенко, очолювала її сестра Галина Марченко. Музейна справа почала занепадати.

Через два роки судили Г.Марченко за контрреволюційну діяльність. Софія Мефодіївна теж повторно засуджена.

Одним із звинувачень проти Софії Терещенко було твердження, що вона не музей збирає, а хоче для панів зберегти майно. Повернулася С.М.Терещенко на Звенигородщину 1944 року. Влаштувалась оформлювачем у Будинок культури. Померла 31 серпня 1948 року.

Краєзнавство, музейна робота були небезпечними для влади. Адже коли народ знає свою історію, він має високу національну гідність. Музей ліквідували. Фонди Звенигородського музею в 1933 році передано в Уманський краєзнавчий музей. Багато унікальних експонатів було втрачено під час евакуації в роки Великої Вітчизняної війни.

В 1954 році в районі розпочалась організаційна робота по збору експонатів для відродження музею.

За це взялася група вчителів ентузіастів: В.Г.Михалевський (перший громадський директор історико-краєзнавчого музею), П.М. Бунь-Вовкотруб, О.В.Ткаченко, Л.І.Іваницька, О.Т.Шліхта, П.П.Кучеренко, М.Н.Гутмахер. Допомогу і підтримку краєзнавці отримали в ті роки від земляка академіка АН УРСР І.Г.Підоплічка, директора Уманського краєзнавчого музею В.А.Стефановича та викладача педінституту Г.Ю.Храбана. Офіційне відкриття музею, вже вдруге, відбулося 5 листопада 1963 року. Рішенням виконкому Звенигородської міської ради народних депутатів музею було присвоєно ім'я Т.Г.Шевченка (протокол №6 від 19 березня 1963 року).

Від 3 грудня 1963 року музей став філіалом Корсунь-Шевченківського Державного музею історії Корсунь-Шевченківської битви. Тоді в



музеї працювали: О.М.Софронова, В.М.Хоменко, Р.К.Підлісецький, О.Я.Брайченко. За успіхи в роботі постановою Колегії Міністерства культури УРСР від 26 січня 1968 року музей одержав найменування "Народний". З весни 1963 року по листопад 1966 року Звенигородський історико-краєзнавчий народний музей ім. Т.Г.Шевченка знаходився по проспекту Жовтня, 76, нині проспект Шевченка, 74.

В листопаді 1966 року Звенигородський історико-краєзнавчий народний музей ім. Т.Г.Шевченка перейшов в приміщенні колишнього готелю вул. К. Лібкнехта, 41 (нині вул. В'ячеслава Чорновола). В цьому приміщенні музей розміщувався в 20 - 30 роках.

Перша реекспозиція музею проводилась в 1972 році. Друга реекспозиція була проведена на початку 80-х років, директор музею на той час Н.М. Рубан, молодші наукові співробітники А.С.Абаренкова та Л.П.Батрак. З деякими змінами музейні зали та експозиції в них існують в тому ж вигляді і досі.

В свій час доклали чимало зусиль для облаштування благоустрою та організації постійно діючих експозицій, виставок архівних документів, фотоматеріалів, творів літератури директори Л.М. Микитенко, Ю.Г. Могильний та наукові співробітники О.А.Кравчук, Т.М.Поштова.

Рішенням Звенигородської ради народних депутатів від 12.11.1991р. №325 Звенигородському краєзнавчому музею надано статус державного музею. Сьогодні в зв'язку з перереєстрацією - Звенигородський районний краєзнавчий музей ім.Т.Г.Шевченка.

Особливо активізувалась просвітницька робота з 2000 року. Молодший науковий співробітник краєзнавчого музею С. Лячинський, член Національної спілки журналістів України, почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців, маючи значний творчий доробок з історії Звенигородщини, започаткував випуск науково-популярного краєзнавчого альманаху "Спадщина".

Співпрацюють працівники музею з освітянськими закладами району по всебічному вивченню духовної спадщини нашого краю. Ця робота знаходить своє втілення в діяльності історичних гуртків, створенні музейних кімнат в школах, будинках культури, написанні літописів міста і сіл нашого району, дослідженнях та життєписів відомих земляків.

Відвідувачам музею надається можливість використання фондових матеріалів в навчально-виховному процесі та науково-дослідницькій роботі - написанні дипломних робіт, вивченні архівних документів, використання писемних джерел музею для публікацій.

В музеї на площі 171 кв.м. діє шість експозиційних залів.

Коротка характеристика залів музею:

I зал - відділ природи. Географічне та геологічне положення краю, палеогеновий період, тваринний, рослинний світ. Площа 18м.кв. Реекспозиція 1986 року.

II зал - період археологічного краєзнавства.

Племена, що населяли територію району, виникнення Київської Русі, Звенигора, як оборонна споруда, нашість і феодална роздрібненість, захоплення литовськими і польськими феодалами території краю, визвольні війни, зброя, спорядження. Площа 15 м. кв. Реекспозиція 1986 року.

III зал - періоду 1917-1941 років. Декоративно-ужиткові речі, історія району. Історичні документи періоду відбудови народного господарства, роки індустріалізації і колективізації сільського господарства. Площа 21 м. кв. Реекспозиція 1986 року.

IV зал - періоду Великої Вітчизняної війни. Німецько - фашистський окупаційний режим на Звенигородщині, партизанська боротьба і підпільний рух, Корсунь-Шевченківська битва, період визволення. Площа 20 м. кв. Реекспозиція 1986 року.

V зал - кімната А.Ю. Кримського-вченого, сходознавця, славіста і письменника. Життя та діяльність, вшанування пам'яті видатного земляка. Площа 22 м. кв. Тематична реекспозиція проведена в 1991 році

VI зал - народна творчість. Ремесла краю, зразки національного вбрання, вироби народних майстрів, музичні інструменти. Експозиційний куточок, присвячений видатному земляку - українському патріоту, вченому і письменнику М. М. Шестопалу. Площа 22 м. кв. Реекспозиція частково проведена в 1990 та 2015 роках.

Коридор - виставкова діяльність. "Тарасова світлиця", "Видатні люди Звенигородщини", "Забуттю не підлягає" - хроніка комуністичної інквізиції в Україні.

Фонди музею постійно поповнюються новими матеріалами: фото, документами, речами та предметами побутового вжитку, творами мистецтва та літератури, археологічними знахідками, надаються платні послуги відвідувачам.

Музей розміщено в одноповерховій, старій, глиняній, з обкладеними цеглою стінами будівлі. Приміщення пристосоване, побудоване ще до 1917 року, рік останнього капітального ремонту будівлі 1962. Будинок не являє собою історичної чи архітектурної цінності.

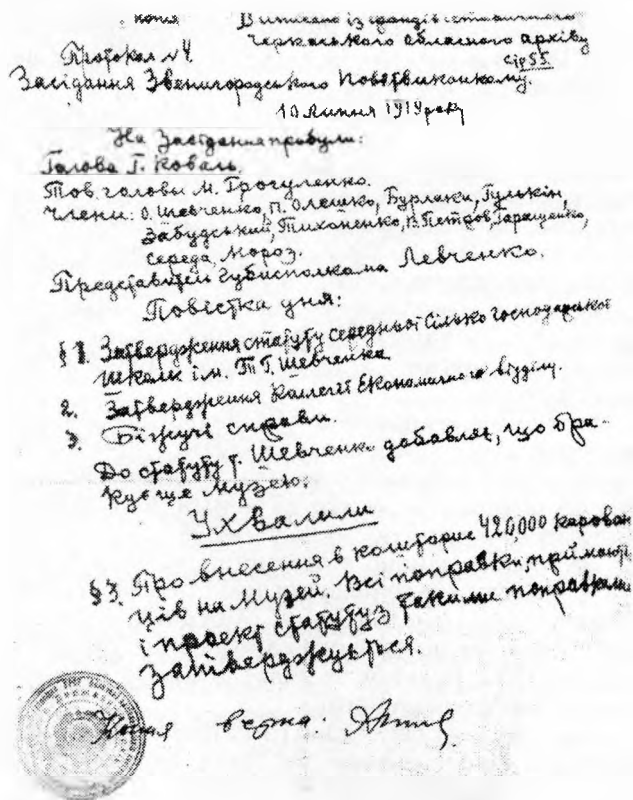
Наш музей планомірно і змістовно проводить екскурсії, масові заходи, виставки, веде просвітницьку, наукову та видавничу роботу. І сьогодні, як ніколи, потребує професійного удосконалення в художньому оформленні експозиційних залів. Нажаль в приміщенні недостатньо експозиційної площі. Значна частина експонатів знаходяться в запасниках. Експозиція залів потребує докорінних змін, переосмислення, нового художньо - декоративно оздоблення, значних коштів. Фінансування музею протягом багатьох років здійснюється в режимі економії. На реконструкцію музею, придбання, поповнення та комплектування музейних колекцій кошти не виділяються. Та все ж маємо надію й вдячні усім за посильну допомогу в прагненні бачити наш музей осередком просвітницької та навчальної роботи, закладом екскурсійного та туристичного відпочинку і, звичайно ж, візитівкою нашого району.

**Олена Наріжна**

# Музейна справа

Історія музейної справи на Звенигородщині певною мірою відображає суспільні явища, які відбувалися в нашому краї. Збирання артефактів, монет, побутових речей було справою приватних колекціонерів, які цікавилися старожитностями. Іноді в навчальних закладах створювалися куточки де можна було побачити колекції мінералів, окремих знахідок для унаочнення навчального процесу. Так, є відомості, що при Звенигородській комерційній школі в 1906 році діяв природничий музей (Хоменко В.М. Звенигородщина Словник -довідник, "Відлуння -Плюс", 2008, стор.84).

Перший документ, копію якого маємо в фондах музею, розповідає саме про такий музей при школі.



Ухвалили:

Про внесення в кошторис 420 000 карбованців на музей.

Всі поправки приймаються і проект статуту з такими поправками приймається.

Примітки: Копія виписана із історичного Черкаського обласного архіву. ст. 55. Копія завірена печаткою обласного Черкаського державного архіву.

420 000 крб. Слід пам'ятати, про інфляційні процеси того часу. Звернемо увагу на те, що мова йшла про музей саме в середній сільськогосподарській школі ім. Т.Г.Шевченка.

Музейна справа потребує людей з високим рівнем розуміння значення збереження пам'яток історії для утвердження розвитку культури, формування національного світогляду.

І такою людиною, подвижником створення музею, стала для Звенигородщини Софія Терещенко.



Ось як розповів про свою помічницю, дійсного члена з 1927 року Етнографічної комісії Української Академії наук наш земляк Агатангел Юхимович Кримський:

С.М.Терещенкова, що од неї ми маємо такий докладний опис сільського весілля в с. Попівці, назбирала із Звенигородщини

багато ще-іншого фольклорного матеріалу, а тому варто тут подати її життєпис.

Народилася Софія Методіївна Терещенкова року 1887-го у с. Попівці (верстов 10-12 на захід від повітового міста Звенигородки на Київщині, по лівій боці річки Тікича). Попереду вчилася в сільській школі, а року 1902-го вступила до Художньої школи бар. Штігліца у Петербурзі, і в ній, окрім того що придбала загальну освіту, вчилася малювати, сні царювати, чеканити по металу, то-що. Як перейшла курс тієї школи, то далі вчилася у художника А.Н. Новоскальцева та у професора В.В.Матіє. Од року 1911 та й до 1917 працювала С.М.Терещенкова в д. Царській селі, маючи там свою майстерню (для прикладного мистецтва), а разом з тим проводила реставрування картин у художніх галереях (прим., гр. Шувалові, та інших). Як настала революція, М.С. Терещенкова 1918 року повернула на Україну до рідної Звенигородщини, і од р.1919 вчителювала в дівочій гімназії у Звенигородці та в чотирикласовій школі, а року 1920 заснувала в Звенигородці художню школу ім. Т. Шевченка. На початку 1922 р. при тій художній школі заклала вона й повітовий музей для

## Протокол №4

Засідання Звенигородського повітвиконкому від 10 липня 1919 року

На засідання прибули: Голова Г.Коваль, товариш голови М.Грогуленко, члени О.Шевченко, П. Олешко, Бурлака, Гулькін, Забудський, Тихоненко, В. Петров, Гаращенко, Середа, Мороз. Представитель губисполкома Левченко.

Повістка дня:

1. Затвердження статуту середньої сільсько-господарської школи ім. Т.Г.Шевченка.
2. Затвердження Колегії економічного відділу.
3. Біжучі справи.

До статуту т. Шевченка додає, що бракує ще музею.



Звенигородщини, Шевченкової батьківщини. В кінці 1922, як скасовано Звенигородський повіт, зачищено й тую художню школу; тільки ж Звенигородський музей залишився, - і С.М.Птерещенкова працює в тім музеї й досі. Свою службу в музеї, де доводиться мати повсякденні безпосередні зносини з сусіднім селянством на Звенигородщині, С.М.Птерещенкова добре використала для етнографії та для фольклорних записів, і року 1927 Етнографічна Комісія Української Академії Наук обрала С.М.Птерещенкову на свого дійсного члена.

А.Кр.

Подано: за ЗКМ ОФ 2651. Збережено правопис А. Кримського.

Збірник Історично-філологічного Відділу Всеукраїнської Академії Наук №71

Етнографічна Комісія під головуванням акад. А.Лободи

Акад. А.Кримський Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного з географічною мапою та малюнками.

Частина I. Випуск I. Побутово-фольклорні тексти. Київ в друкарні Всеукраїнської Академії Наук 1930 стор. 143.

До уваги наших читачів. Відтворення з авторського макету видання: ББК 63.5 (4УКР-4 ЧЕК) К82 Кримський А.Ю. К82 Звенигородщина Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного. Авт. передмови А.Ю. Чабан. Черкаси: "Вертикаль" видавець ПП Кандич С.Г. 2009 -ХУІ-438+10\*с.іл. ISBN№ 978-966-2256-05-5.

### Про наш музей писали:

Із звіту Уманського окрвиконкому Хокружному з'їзду Рад Уманщини про стан сільського господарства, промисловості, торгівлі і кооперації, народної освіти, охорони здоров'я та боротьбу з безробіттям в окрузі на 1924-25 роки.

24 квітня 1926 р.

"З приєднанням Звенигородського району з'явився ще й Звенигородський музей, який має гарні експонати".

Черкащина в період відбудови народного господарства 1921 - 1925 рр. Збірник документів і матеріалів. Черкаси. 1962, ст.286.

Звенигородський музей ім. Т.Г.Шевченка, святкуючи 10-річчя свого існування, влаштовує виставку шевченківських рукописів та інших пам'яток.

"Вісті" (Київ), 1931, 11.03. №59

### Відродження музею

Пошукову роботу по збиранню експонатів для відродження краєзнавчого музею було розпочато ще в 50-х роках минулого століття.

Наприкінці 1959 року ця робота отримала підтримку від влади. Музею ще фактично не було, але для сприяння його створенню Звенигородський районний відділ культури надає певні повноваження вчителю-пенсіонеру Василю Гавриловичу Михалевському, який багато років працював завучем середньої школи ім. С.М.Кірова (зараз носить ім'я Тараса Шевченка).

В.Г.Михалевський об'єднав групу своїх колег, вчителів-пенсіонерів, які розгорнули роботу по збиранню експонатів.

ЗРКМ 2897

### Довідка

25 листопада 1959 року

Видана Звенигородським районним відділом культури Михалевському Василю Гавриловичу, про те, що він дійсно являється директором Звенигородського краєзнавчого музею.



Зав. Відділом культури Шевченко

Звертаємо увагу на підпис під цією довідкою: Шевченко. Це Михайло Дементійович Шевченко. Від 1952 по 1963 роки саме він працював завідувачем Звенигородського районного відділу культури.

Про нього окрема розповідь, М.Д.Шевченко.

Див. Звенигородка: мала енциклопедія. Редактор -упорядник Ф.Білецький. Звенигородка, 2004. ст.. 152

Наступний документ свідчить про подальшу увагу до створення музею.

ЗКМ ДФ 2891

28 листопада 1959 року

За №32 прийнято Звернення виконкому Звенигородської міської ради депутатів трудящих до всіх голів сільських рад, голів колгоспів, керівників підприємств, установ та секретарів партійних організацій Звенигородського району про те, що в Звенигородці організовується районний краєзнавчий музей і для організації музею потрібні експонати, які доручено збирати керівнику музею Михалевському Василю Гавриловичу. Наголошувалося на потребі надання всебічної допомоги Михалевському В.Г. при виконанні визначеного йому доручення.

Це звернення було підписано секретарем Звенигородського райкому КП України Д.Юрченком і головою виконкому районної ради депутатів трудящих З.Білоусом.

Активно вели пошукову роботу: Параска Петрівна Кучеренко, Ліна Іванівна Іваницька, Олена Тарасівна Шліхта, Олексій Вікторович Ткаченко, Михайло Наумович Гутмахер.

ЗКМ ОФ 4619



Початок діяльності музею було відзначено Грамотами. Так, Почесною Грамотою 28 березня 1961 року виконкомом райради та райкомом Компартії України нагороджено Василя Гавриловича Михалевського за активну участь в громадській роботі, пенсіонера, нештатного директора Краєзнавчого му-

зею. Грамота підписана головою виконкому райради депутатів трудящих З.Білоусом та секретарем райкому КП України С.Міненком.

Робота успішно тривала, десь через рік, 26 березня 1962 року Черкаське обласне управління культури нагородило Почесною Грамотою Василя Гавриловича Михалевського за активну роботу по створенню музею.

Подальшу роботу по організації товариства краєзнавців Звенигородщини бачимо в рішенні №204 від 7 червня 1962 року.

З метою поліпшення роботи по вивченню історії рідного краю, його природи і історії, економіки і культури, сприяння господарському і культурному будівництву в районі виконком районної ради депутатів трудящих вирішив створити на засадах добровільності товариство краєзнавців Звенигородщини.

Для проведення підготовчої роботи та організації районуного товариства краєзнавців було затверджено організаційний комітет товариства.

Головою оргкомітету став Левченко Василь Феоділович, викладач історії школи ім. Кірова (нині

Тараса Шевченка). Автор нарисів "Звенигородка" в "Історії міст і сіл Черкаської області" К., 1972.

Членами оргкомітету стали Василь Гаврилович Михалевський та Олексій Вікторович Ткаченко, який згодом став директором Звенигородського районного краєзнавчого музею на громадських засадах.



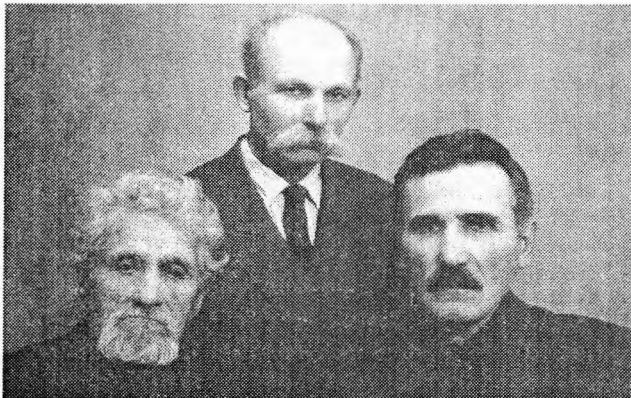
Громадські працівники музею. У першому ряду /зліва на право/: О.Т. Шліхта, Ю.Й. Титенко, О.В. Ткаченко, Л.І. Іваницька. Другий ряд: Е.Я Левицька, П.П Кучеренко, М.А. Швець, Н.Ф. Вишнівська. Фото 1964.



В цьому будинку (проспект Жовтня 76, зараз проспект Шевченка 74) був Звенигородський історико-краєзнавчий народний музей ім.Т.Г.Шевченка. З весни 1963р. по листопад 1966р.



Громадський працівник музею О.В. Ткаченко вітає почесного члена ради музею академіка І.Г. Підоплічка /на фото праворуч/ з 60-річчям. Фото 1965.



Серед тих, хто створював наш музей, були/зліва на право/ Калень Мефодійович Терещенко(брат Софії Терещенко), Павло Маркович Бунь-Вовкотруб(учень С.М. Терещенко), громадський директор Олексій Вікторович Ткаченко.





Перший голова ради ветеранів Звенигородщини Михайло Дементійович Шевченко часто зустрічався з школярами в нашому музеї.



Екскурсію в музеї веде О.В. Ткаченко. Фото 1968.



Про виставку художників Звенигородщини розповідає відвідувачам художник Павло Маркович Бунь-Вовкотруб.

## ГРАФІК

### ЧЕРГУВАННЯ АКТИВІСТІВ МУЗЕЮ

**ВІВТОРОК** Кучеренко Є.П.

**СЕРЕДА** Бечатіна Є.С.  
Швець М.А.

**ЧЕТВЕР** Левницька Є.Я.

**П'ЯТНИЦЯ** Білик В.П.  
Кузьменко Т.М.

**СУБОТА** Завальний Ю.А.  
Кучеренко П.П.

**НЕДІЛЯ** Гутнахер Л.Н.



Активісти музею: Є.С. Бечатіна, В.П. Білик, Л.І. Іваницька, П.П. Кучеренко.

## Подвижницька діяльність краєзнавців району

Краєзнавство в Україні має свою давню літописну історію.

Відлік веде ще з років, коли активізувалась робота різних краєзнавчих осередків та товариств. Ідея створення товариства, яке б науково займалося проблемами місцевої історії, виникла ще далекого 1843 року, в Києві було створено Тимчасову комісію для розгляду давніх актів, котру зазвичай називали Археографічною. У її роботі, поряд із видатними науковцями брав активну участь і наш земляк Т.Г. Шевченко. По праву його можемо сміливо назвати нашим видатним краєзнавцем. Адже ще й до сьогодні завдяки його мистецькій спадщині вивчаємо і географічну, і фольклорну, і діалектологічну історію краю.

На початку ХХ ст., в двадцять років стараннями ентузіастів знов активізувався краєзнавчий рух. Масово почали збирати та впорядковувати історичні, етнографічні та краєзнавчі матеріали. До роботи залучалося широке коло музейників, вчителів, культпрацівників, студентів. Чимало зусиль в цій царині доклала фундаторка нашого музею Софія Терещенко. Співпрацюючи з відомим земляком Агатангелом Кримським, планувала опублікувати свої етнографічно - фольклорні розвідки про Шевченків край.

А сам А.Ю.Кримський, будучи на той час видатним ученим, філологом, письменником, сам давно мріяв серйозно узятися за студіювання рідного краю та позанотовувати те, чому загрожує забуття. Об'єднавши навколо себе однодумців, розпочали збиральницьку роботу. Про свою співпрацю з землячкою пише: "Спеціаліст етнограф, дійсний член Етнографічної Комісії, завідувачка краєзнавчого музею С. М. Терещенкова поставилася до справи аж надто поважно й свідомо та й позбирала з усіх закутків Звенигородщини етнографічні матеріали навіть багато ширші, ніж того вимагала програма Комісії".

А.Кримський планував широко показати Шевченків край кількома частинами й випусками і особливо, навіть, в назві підкреслив зв'язок видання з іменем Шевченка. Підготовлена до друку в 1930 році краєзнавча праця "Звенигородщина Шевченкова Батьківщина з погляду етнографічного та діятелогочного" так і залишилась при житті авторів не виданою. Сьогодні є одним із найцінніших раритетних експонатів нашого музею. У 2009 році книгу відтворено з авторського макету, з коректурою автора, тексти, малюнки, фото світлини - повний передрук без правки.

Наш музейний заклад дійсно є тою скарбницею, де в фондових запасниках ще багато краєзнавчих праць не виданих і не опублікованих. Тематика краєзнавчих розвідок ще й до сьогоднішнього дня не є вичерпаною і до кінця дослідженою. Багато чого з зібраного краєзнавцями не вдалось зберегти, згубилось і не передане авторами ні музеям, ні освітянським закладам. Та все ж маємо надію читати історію мовою документів.

Світлу пам'ять та велику збиральницьку роботу залишили по собі невідомі досліджувачі нашого краю, відомі земляки:

**Биковський Лев Юстимович** - бібліограф, книгознавець, історик та мемуарист, в своїх книгах залишив краєзнавчі описи села Вільховець та Звенигородщини.

**Білозерська Людмила Михайлівна** - педагог, Заслужений вчитель України, поетеса, ініціаторка відкриття в Стецівській школі етнографічного музею та Кобзареві світлиці, фундаторка створення в 1988 році Малої академії народних мистецтв, де відроджено прадавні народні ремесла та звичаї.

**Брайченко Микола Семенович** - краєзнавець, вів пошуково-просвітницьку роботу, досліджував історію Звенигородщини та рідного села Вільховець, автор багатьох краєзнавчих статей, які публікувались у районній та обласній пресі, у фахових виданнях. В музеї зберігається самовидав "Історія Вільховця Звенигородського району Черкаської області" 1957 р., з авторським підписом.

**Бородій Василь Омелянович** - культпрацівник, заснував музей історії села Стецівка. Був дослідником теми Голодомору 1932-33 років. Написав історію рідного села, машинопис подарував нашому краєзнавчому музею.

**Відоменко Олександр Андронович** - шевченкознавець, праправнук Шевченкового брата Йосипа, автор багатьох книг та нарисів про рідне село Моринці.

**Гірник Іван Павлович** - краєзнавець, досліджував пам'ятки історії, археологічні поселення та топоніміку Звенигородського та сусідніх районів, зібрані експонати під час тих експедицій передав до нашого музею. Викопні рештки, а саме - зуби акули та уламок скам'янілого дерева, уламки речей побутового вжитку й до нині демонструються в експозиційних залах.

**Гірник Микола Андрійович** - поет, член Національної спілки письменників України, популяризував Шевченків край, брав участь в літературно-мистецьких заходах.

**Горбаєнко Олександр Фадейович** - учитель, географ - краєзнавець, при Чижівській школі організував учнів для опорядження джерел та криничок, засаджували провалля, вели боротьбу з ерозією ґрунтів, складав описи ярів та урочищ. В музеї зберігається його рукописна робота "До таємниць природи". Займався пошуковою роботою - відновлював імена тих, хто в березні 1944 року загинули при визволенні с. Чижівки. З 410 загиблих відновлено імена більше 280 воїнів. В школі і сьогодні існує кімната Бойової слави, створена в свій час О.Ф.Горбаєнком.

**Демченко Іван Антонович** - краєзнавець, агроном, написав ґрунтовну працю - "Історія села Будище", де описав і сусідні села Кирилівку (Шевченкове), Тарасівку, Хлипнівку, Майданівку, Моринці, Пединівку. Зібрані та впорядковані матеріали 27.11. 1981 року автор подарував Звенигородському краєзнавчому музею.

**Іванченко Михайло Григорович** - художник, поет, письменник, краєзнавець, Член Національної спілки письменників України, багато років займався літературною діяльністю. Досліджував та опублікував матеріали про маловідому формацію Вільного Козацтва, започаткованого 1917 року у селі Гусаковому.

**Іщенко Борис Купріянович** - педагог, краєзнавець, дослідник Шевченківської тематики, вивчав архівні документи, записував спогади, перекази від жителів с.Шевченкове, збирав фотоматеріали з історії села, фольклору публікував свої дослідження в районній та обласній періодиці.



**Клочко Олександр Григорович** - краєзнавець, дослідник історії рідного села Ризине, виступив ініціатором створення сільського музею "Різана криниця", досліджував тему Голодоморів, сприяв створенню перших пам'ятних знаків в рідному селі та увічненню пам'яті жертв - встановив прізвиська невинно убієнних односельців.

**Кобилецький Юрій (Іван) Свиридович** - український літературознавець, критик, доктор філологічних наук, Член спілки письменників України, автор багатьох книг, де описує життя Звенигородщини.

**Ковбасенко Яків Павлович** - краєзнавець, педагог, збирач фольклору. Один із ініціаторів відновити пустку на Поповій горі - хати Чумака. Довгий час був незмінним доглядачем та екскурсоводом пам'ятки історії Чумацької хати.

**Косяк Семен Федотович** - краєзнавець, ветеран праці, пережив голодомор 1932 - 1933 р.р., збирав матеріали про історію села Козацьке, фото, документи.

**Куцан Григорій Григорович** - поет, хормейстер, Заслужений працівник культури УРСР, керівник капели бандуристів при Черкаському обласному управлінні культури, збирав та популяризував фольклорні зразки народної творчості, автор вокально-хорових творів.

**Левченко Василь Феофілович** - вчитель історії школи ім. С.М.Кірова (нині спеціалізована школа I-III ступенів імені Тараса Шевченка) автор нарисів "Звенигородка" для видання "Історія міст і сіл УРСР Черкаська область" К., 1972.

**Мазира Василь Захарович** - краєзнавець, учасник Великої Вітчизняної війни, результативно співпрацював з обласною організацією Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури, упорядковував наукові довідки - обґрунтування, згідно яких на Звенигородщині були впорядковані реєстри пам'ятних знаків - обеліски, пам'ятні дошки, монументи.

**Невмитий Ілля Іванович** - учитель, краєзнавець, учасник Великої Вітчизняної війни, брав участь в Ясько-Кишинівській операції, у визволенні Румунії, Чехословаччини, Югославії, Угорщини. Після війни працював агрономом колгоспу "Комінтерн" села Новоукраїнка, згодом вчителював, був директором Тарасівської середньої школи, досліджував життєвий та творчий шлях відомого земляка О.Кошиця в с. Тарасівка.

**Підоплічко Іван Григорович** - зоолог, палеонтолог, археолог, заслужений діяч науки УРСР, він передав до Звенигородського музею цінну палеонтологічну колекцію постійно надавав методичну і наукову допомогу при створенні експозиції.

**Плахотник Микола Ничипорович** - учитель, краєзнавець, після війни і до самого виходу на заслужений відпочинок працював в Озірнянській сільській школі, був вчителем історії та географії, з 1960-62 рік директором школи, досліджував історію с.Озірна, його спогади зберігаються в нашому музеї.

**Похилевич Леонтій Іванович** - краєзнавець, історик, автор відомих праць "Сказання про населені місцевості Київської губернії", в яких багато історичних даних про тогочасну Звенигородку.

**Рябененко Михайло Олександрович** - журналіст, Член Національної спілки журналістів України, краєзнавець. В музеї зберігається рукописне дослідження "Погляд з 2001 року на дещо з минулого Звенигородки".

**Соломаха Олександр Іванович** - культпрацівник,

музикант, автор музики пісні - візитівки "Моя Звенигородщина" на слова М.А. Гірника.

**Ховрах Григорій Євстегейович** - краєзнавець, зібрав та впорядкував історію рідного села, в музеї зберігається його машинописна праця "Нариси з історії Козацького Черкаської області 1969р."

**Чорновіл Петро Маркович** - краєзнавець, написав ґрунтовну працю "Історія села Багачівки Звенигородського району або "В куточку Гетсиманського саду", збирав старі фото та документи, пережив Голодомор 33 року, описав детально ті страшні часи.

**Шевченко Євген Іванович** - краєзнавець, патріот, великий ентузіаст в розбудові міста Звенигородки, є автором забудови центральної частини міста - головної площі, він домігся відкриття пасажирських авіарейсів, місто було з'єднане повітряним шляхом з Уманню та Черкасами, Києвом та Хмельницьким, Полтавою, Харковом, завдячуючи його наполегливій праці закладено дендрологічний парк до 150-річчя від дня народження Т.Г.Шевченка.

**Юркевич Віктор Дмитрович** - історик, автор ґрунтового дослідження "Звенигородщина в XV-XVI вв." в Історико-географічному збірнику 1927 року.

Сучасні краєзнавці нині роблять неоціненний вклад у вивчення та популяризацію історії рідного краю, написанні життєписів відомих уродженців та земляків, дослідженні історичних подій минувшини:

**Білецький Феофан Феофанович** - журналіст, Член Національної спілки краєзнавців України, Член Національної спілки журналістів України, заслужений журналіст України, Почесний громадянин м.Звенигородка.

**Бойко Микола Мефодійович** - краєзнавець, Член Національної спілки краєзнавців України, розбудовуючи та впорядковуючи с. Ризине, досліджував та увіковічнював пам'ять про голодомор, трагічні події Другої світової війни, про знищений гітлерівцями хутору Павлопіль. Ініціював та сприяв відкриттю пам'ятного знаку на місці трагедії. Створив проект та встановив межевий знак за Ризиним, що розділяє Звенигородський та Маньківський райони.

**Браславський Леонід Якович** - краєзнавець, голова правління Звенигородського товариства єврейської культури, організував громадський музей в синагозі, де представлена історія і сучасність єврейського народу.

**Бурій Валерій Михайлович** - педагог, краєзнавець, журналіст, просвітянин, Член Національної спілки журналістів України та Національної спілки краєзнавців України.

**Вихристенко Степан Терентійович** - краєзнавець, громадський активіст, ініціатор створення районного осередку Народного руху України і Товариства української мови ім.Т.Г.Шевченка, ініціатор громадських заходів - панахид біля пам'ятника Т.Шевченку та жертвам Голодоморів на Звенигородщині.

**Голуб Олег Петрович** - краєзнавець, завідувач приватного музею та зеленої садиби в с.Козацьке, ініціатор створення та встановлення пам'ятного знаку "Борцям за волю України" в с. Козацькому, депутат районної ради.

**Дергач (Дергачов) Василь Олексійович** - поет, прозаїк, Член Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України, очолює літстудію "Витоки", багато його віршів покладено на музику, веде активну краєзнавчо-просвітницьку роботу,

популяризує історію краю, його історико-краєзнавчий нарис "Ватутіне" про молоде місто шахтарів зберігається в нашому музеї з дарчим підписом, датоване 1977 роком.

**Дяченко Петро Семенович** - учитель, краєзнавець, писар ГО "Козачанський курінь Вільного козацтва", збирає матеріали про сільську школу в післявоєнний період і дотеперішнього часу, досліджував військовий окупаційний режим села, постійний дописувач інтернет - сайту села Козацьке.

**Зоркін Віктор Петрович** - художник, скульптор, різбляр. Популяризує народні ремесла, упорядковує історичні урочища Шевченкових сіл своїми пам'ятними знаками. Серед творчих робіт пам'ятник жертвам Голодомору 33 років в Моринцях. До 200-річного ювілею з дня народження Т.Г.Шевченка займався повною реконструкцією садиби Чумака, відтворено хату з частковою заміною автентичних елементів, добудовано господарські споруди.

**Зоркіна Лілія Вікторівна** - художниця, розписує петриківським розписом картини, посуд, іграшки, сувеніри, створює місцеві пейзажі на дерев'яних зрізах, розписує кухонні дощечки, ложки, пляшки. Розмалювала піч в хаті Чумака. Популяризує екологічні фарби та самобутні техніки розпису в хатніх інтер'єрах.

**Зубрицький Володимир Олексійович** - краєзнавець, кандидат сільськогосподарських наук, займається краєзнавчо-пошуковою роботою, досліджуючи історію села Озірна, ініціатор встановлення пам'ятного знаку жертвам голодомору.

**Карп'юк Василь Семенович** - поет, громадський діяч, досліджує релігійну минувшину краю, займається духовно-просвітницькою роботою, настоятель храму Вознесіння Господнього УАПЦ.

**Кравченко Олександр Леонідович** - краєзнавець, популяризує знання про природні багатства Звенигородщини, подарував рослини, кущі та декоративні квіти для музейного подвір'я, власноруч розробив ландшафтний дизайн, використавши прийоми пейзажного моделювання рослинності. Впорядкував територію біля пам'ятника Т.Г.Шевченку.

**Красюк Анатолій Михайлович** - краєзнавець, вивчає історію с. Боровикове та селища Юркове, збирає матеріали про видатних земляків, досліджує життєвий шлях Т.Г.Шевченка, сільський голова Боровиківської сільської ради.

**Кульбаченко Надія Дмитрівна** - краєзнавець, веде багатопланову пошукову роботу з вивчення життя та творчості видатних постатей району, поповнює фонди районного музею речовими пам'ятками.

**Кучер Володимир Петрович** - громадський діяч, бере активну участь у просвітницькій роботі, головні теми газетних публікацій - матеріали періоду другої світової війни, висвітлення героїчних і трагічних її сторінок, пошук та встановлення імен невідомих воїнів визволителів краю, автор дослідження "Моя Звенигородка", голова районної ради.

**Лебединець Сергій Миколайович** - краєзнавець, завідувач громадського музею, дослідник історії села Стебне, депутат районної ради.

**Лисенко Микола Павлович** - шевченкознавець, краєзнавець, дипломант Всеукраїнського пошукового конкурсу "У нас одне коріння" за дослідження Шевченкового родовету, один із співзасновників

Всеукраїнського благодійного культурно-наукового фонду Т.Г.Шевченка.

**Лячинський Станіслав Станіславович** - журналіст, поет, релігієзнавець, краєзнавець, Член Національної спілки журналістів України, Почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців, Почесний громадянин м.Звенигородка, займається упорядкуванням музейного архіву.

**Марущак Людмила Іванівна** - керівник гурткової роботи Центру дитячої і юнацької творчості, зацікавилася пошуково-краєзнавчою роботою - дослідженням подій війни 1941-1945 рр. Звенигородщини, увічненням пам'яті воїнів визволителів краю, розробила низку туристичних маршрутів для учнівської молоді, займається дослідженням топоніміки краю.

**Мицик Ангеліна Сергіївна** - педагог, краєзнавець, пише вірші, оповіді, досліджує та популяризує рослинний світ та природні багатства рідного краю.

**Мицик Вадим Федорович** - журналіст, археолог, етнолог, краєзнавець, Член Національної спілки журналістів України, Почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців України та Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Заслужений працівник культури України. Завдячуючи його ініціативі в нашому музеї створено постійно діючу експозицію відомому земляку М.М.Шестопалу, нагороджений пам'ятною медаллю "За заслуги перед Звенигородщиною".

**Недоступ Раїса Василівна** - педагог, краєзнавець, ініціатор створення музейної кімнати історії села Тарасівки та Олександра Кошиця. Сільський голова Тарасівської сільської ради.

**Неумитий Володимир Михайлович** - педагог, краєзнавець, Член Національної спілки краєзнавців України, веде активну краєзнавчо-пошукову роботу присвячену Шевченкознавству, вивченню та популяризації історії Звенигородщини, зібрав та впорядкував матеріали по родині Терещенків з с.Попівки.

**Озірний Олександра Антонович** - поет, Член Національної спілки письменників України, займається краєзнавчо-просвітницькою роботою, його поезія сповнена історичними подіями, особистостями, легендами, автор публікацій у часописах України, Австралії, Канади, США, Польщі. Депутат Черкаської обласної ради.

**Павленок Михайло Миколайович** - краєзнавець, громадський діяч, керував оперативним штабом на будівництві Шевченківських меморіальних місць, розбудовував місто Звенигородку, нагороджений пам'ятною медаллю "За заслуги перед Звенигородщиною". Почесний громадянин м.Звенигородки.

**Павлов Анатолій Андрійович та Павлова Світлана Семенівна** - вчителі пенсіонери, краєзнавці, написали історію села Пединівка, виданої 2007 року, зберігається в музеї.

**Паславський Андрій Олександрович** - краєзнавець, досліджує історію рідного краю, написав роботу "Стратегічне значення Звенигородки в центрі Середньої Наддніпрянщини", популяризує знання про автентичні музичні інструменти, зняв заміри кобзи з фондів нашого музею, створив креслення та виготовив власноруч музичний інструмент.

**Писар Богдан Володимирович** - культпрацівник, шевченкознавець, досліджує українську народну творчість, популяризує музичне мистецтво, пише твори та аранжування до них.

**Писар Ніна Іванівна** - культпрацівник, вивчає та по-



пуляризує історію Звенигородщини, збирає матеріали про відомих земляків, пише вірші, багато з яких покладено на музику, професійно володіє грою на бандурі, ініціатор та засновниця народного аматорського театру малих форм "Дзвін" Звенигородського районного Будинку культури.

**Поліщук Сергій Якович** - учитель захисту Вітчизни Рижанівського НВК I-III ступенів, досліджував та сприяв увіковіченню пам'яті про голодомор, трагічні події Другої світової війни, ініціював встановленню пам'ятного знаку, на честь загиблих танкових екіпажів, що брали участь у визволенні с. Рижанівка.

**Постоян Микола Остапович** - краєзнавець, завідувач громадського музею с. Стецівка, займається збереженням та популяризацією старожитностей - речей побутового вжитку, дослідженням назв кутків та урочищ рідного села.

**Поштаренко Людмила Григорівна** - ініціатор та організатор створення громадського музею медицини районної лікарні, займалась вивченням архівних матеріалів життя та діяльності заслуженого лікаря УРСР М.П.Шмигельського.

**Рубан Сергій Сергійович** - педагог, краєзнавець, дослідник історії Звенигородщини, депутат районної ради.

**Рябова Ольга Реонардівна** - комплектуючи архівний відділ РДА профільними документами, веде активну краєзнавчо-пошукову роботу, поповнюючи фонди музею довідками та документами історичного значення.

**Рябова Таміла Степанівна** - журналістка, Член Національної спілки журналістів України, бере активну участь у просвітницькій роботі з популяризації історії рідного краю.

**Самбор Борис Іванович** - краєзнавець, шевченкознавець, релігієзнавець, вивчає літературні джерела до життєписів українських православних святих, досліджує історію рідного села Попівки.

**Соломаха Поліна Омелянівна** - хормейстер, фольклорист, заслужений працівник культури України, досліджує та популяризує фольклорну спадщину краю, керівник народного ансамблю "Журавка" та хору ветеранів війни та праці.

**Солончук Людмила Леонідівна** - поетеса, Член Національної спілки письменників України, керівник районного літературно-мистецького об'єднання "Звенигора", організовуючи літературно-мистецькі вечори популяризує минувшину рідного краю.

**Солончук Михайло Васильович** - журналіст, Член Національної спілки журналістів України, популяризує історію краю, збирав та впорядковував свідчення про роки Голодомору на Звенигородщині, його вірші друкуються в періодичних виданнях, автор слів Славеню Звенигородщини.

**Стоноженко Олексій Федорович** - учитель, краєзнавець, завідувач громадським Ризинським історико-етнографічним музеєм "Різана криниця", займається пошуково-дослідницькою роботою, по вивченню матеріалів Корсунь-Шевченківської битви при звільненні Звенигородщини від німецької фашистських загарбників та встановленні імен тих воїнів, що отримали звання Героя Радянського Союзу.

**Стрижиус Василь Васильович** - краєзнавець, поет, завідувачий музеєм - садибою Героя України В.М.Чорновола в с. Вільховець, дослідник життя та творчості відомого земляка.

**Терещенко Ліна Денисівна** - педагог, Заслужений працівник освіти України, фольклорист, популяризує народне мистецтво на посаді директора Шевченківської спеціалізованої школи -інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарного профілю.

**Ткаченко Сергій Миколайович** - поет, краєзнавець, Член Національної спілки письменників України, невтомний дослідник Шевченкіани, героїки історичних подій Коліївщини, гайдамаччини, автор багатьох краєзнавчих публікацій у обласній та всеукраїнській пресі.

**Трохименко Василь Михайлович** - журналіст, Член Національної спілки журналістів України, укладач словника топонімів Звенигородщини, в музеї зберігається рукопис дипломної роботи "Ономастика Звенигородського району" захищеної 1977 року в Київському держуніверситеті ім. Т.Г.Шевченка.

**Холопцева Ганна Василівна** - художниця декоративного мистецтва, серед її захоплень килимарство, живопис, скульптура, Член Спілки художників України, її роботи прикрашають експозицію нашого музею gobелен "Бандуристки Шевченкового краю" та килим "Каштани". Часто буває в рідних Водяниках, де отримує позитивну енергію для нових робіт.

**Хоменко Володимир Михайлович** -краєзнавець, музейник, журналіст, Член Національної спілки журналістів України, Член Національної спілки краєзнавців України, збирає матеріали для публікацій поЗвенигородщині із різних джерел - архівів, давньої преси, стародруків, спогадів сучасників, нагороджений відзнакою (медаллю) "За заслуги перед Звенигородщиною".

**Чепурна Віра Стефанівна** - популяризує своє рідне село Моринці, перша започаткувала сільський зелений туризм на Звенигородщині, власниця агросадиби "Кобзарева колиска", має власну музейну кімнату, де експонується багато старожитностей, проводяться майстер-класи з Петриківського розпису, розробляє нові туристичні маршрути Кобзаревим краєм.

**Чорновіл Віктор Якович** - художник-аматор, малює маслом та аквареллю, захоплюється історією краю, відтворює пейзажі урочищ села Багачівки та місцевих краєвидів. Неодмінний учасник виставок майстрів декоративно-прикладного мистецтва в районі та області.

**Чорновіл Діана Олександрівна** - педагог, Заслужений працівник народної освіти, громадська активістка, займається вивченням та популяризацією історії рідного краю, організувала в Звенигородському будинку - інтернаті для інвалідів та престарілих історико-краєзнавчий факультет Університету третього віку, тісно співпрацює з нашим краєзнавчим музеєм.

**Шевченко Людмила Михайлівна** - шевченкознавець, Заслужений працівник культури України, за її сприяння видано путівники Шевченкової Батьківщини, ведеться облік історико -культурних цінностей пов'язаних з місцями перебування Тараса Шевченка.

**Шевчик Василь Іванович** - краєзнавець, досліджує історію села Козацьке, написав слова до Славеню села, цікавиться геральдикой та символікою краю, збирає архівні дані, досліджуючи історичну минувшину, займається пошуками невідомих імен воїнів визволителів, ініціатор встановленням до пам'ятника односельчанам, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни додаткової меморіальної дошки. Є співавтором книги "Історія села Козацьке" 2010р., зберігається в нашому музеї.

Олена Наріжна

## Музейні заклади на громадських засадах

### Ризинський історико-етнографічний музей "Різана криниця"

Місце знаходження - с.Ризине, Звенигородського району.

Керівник - Стоноженко Олексій Федорович  
Ініціатором створення сільського музею був місцевий краєзнавець О. Г.Клочко. Ризине багате на історичні пам'ятники минулого: виявлено сліди поселень Трипільської культури, кургани скіфських часів, поселення і поховання Черняхівської культури. Знайдено посуд, зернотерки, кремінні вкладиші, долото, жіночі статуетки, грузила, кам'яні сокири, амулет, бронзовий кельт і браслет, наконечники стріл, римські монети. Все це й є основними експонатами сільського музею. Зразки українського одягу, ткані рушники, скатертини та вишиванки прикрашають зали музею. Перед відвідувачами ніби вимальовується картина життя українського села: побутові речі, одяг, взуття, предмети домашнього вжитку. Тішать очі гончарні вироби, плетінки з лози і соломи, дерев'яні довбанки та ковші, посуд місцевих умільців. Є й знаряддя праці - рало, леміш, ціпи, дерев'яні лопати, жорна.

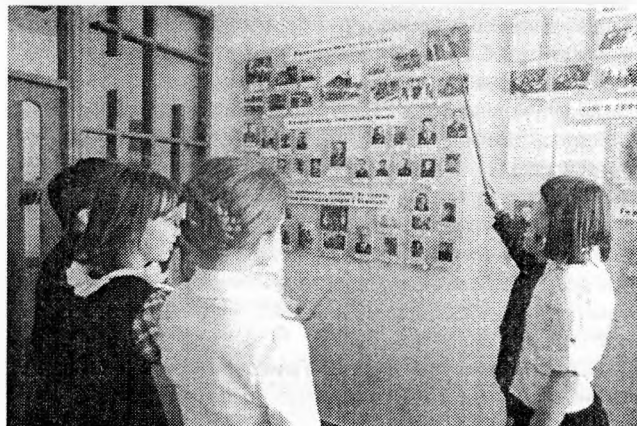


Екскурсії знайомлять відвідувачів з експозицією музею, з історичними подіями краю, поглиблюють знання, відкривають нові відомості й матеріали. Особливо вони є цінними для учнівської молоді. В музеї проходять відкриті уроки історії.

### Музейна кімната бойової і трудової слави

Місце знаходження - загальноосвітня школа I-III ступенів. с.Ризине, Звенигородського району.

Двері музею постійно відкриті для відвідувачів. Екскурсоводами в музеї є учні школи. Школа листується з сім'ями ветеранів війни. Учні продовжують збирати та популяризувати документальні матеріали про жителів села, які мають державні нагороди.



Проведена певна пошукова робота по вивченню матеріалів Корсунь-Шевченківської битви і звільненню Звенигородщини від німецько-фашистських загарбників та встановленню імен тих воїнів, що отримали звання Героя Радянського Союзу при звільненні краю та висвітлено ці події в музейній експозиції.

### Стецівський сільський музей.

Місце знаходження - с. Стецівка, Звенигородського району

Керівник - Постоян Микола Остапович

Музей працює при наявності екскурсійних груп чи відвідувачів.

Музей створено в 1986 році за ініціативи В.О. Бородія, місцевого краєзнавця. Він працював директором сільського Будинку культури. Написав "Історію села Стецівки". Був дослідником теми Голодомору 1932-33 років. Музейну кімнату оформив В.П.Постоян.

В експозиції представлені місцеві ужиткові речі, знаряддя праці, вироби народної творчості. Серед унікальних експонатів: човник від ткацького верстата, чаплія, цурка, рубель для прасування білизни, прядка, тесак залізний, кайдани, польова фронтова сумка та солдатський сундук.

Музей сприяє патріотичному вихованню молоді, усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі загально- національних і загальнолюдських духовних цінностей.

### Етнографічна музейна кімната "Кобзарева світлиця"

Малої академії народних мистецтв Стецівської загальноосвітньої школи I- III ступенів.

Місце знаходження - с. Стецівка, Звенигородського району.

Ініціатором створення виступила Білозерська Л. М., колишній директор Стецівської загальноосвітньої школи. Музей засновано у 1985 році.





Повну реекспозицію проведено в 2008 році.

Експозиційні розділи: Побут, давній одяг, ткацтво, гончарство, інші народні ремесла, рушники, ікони.

В музейній кімнаті проводяться екскурсії, виставки робіт майстрів декоративно-прикладного мистецтва.

### Водяницький шкільний музей бойової слави

Місце знаходження - с. Водяники, навчально-виховний комплекс ім. Героя Радянського Союзу Вахтанга Чіковані

Музей є центром патріотичного виховання школярів на трудових і бойових традиціях старших поколінь.



Учні проводять екскурсії у шкільному музеї для гостей та учнів школи.

Кропітка пошукова робота ведеться з вересня 1961 року. Матеріали для відкриття шкільного музею зібрав директор Водяницької школи Бондар Прокіп Никифорович разом з учнями. Були зібрані фотографії усіх односельців,

які брали участь у визвольній боротьбі проти німецько-фашистських загарбників 1941 - 1945 років і не повернулися з фронтів війни додому. Велося листування із військовим архівом міста Подольська для встановлення місць поховання полеглих у боях водяничан, відшукували фотографії в сімейних альбомах, записували від рідних спогади про полеглих. Центральне місце в музеї займає висвітлення подвигу Героя Радянського Союзу Вахтанга Чіковані, який похований на території села поряд з Братською могилою воїнів, що загинули в період війни.

В музеї зберігаються особисті речі В. В. Чіковані, подарунки від його матері на згадку про зустрічі з нею. Серед багатьох експонатів музею - два грузинські національні костюми. Музей містить багато цінних книг, подарованих односельцями та гостями школи, є особисті нагороди односельчан.

### Кімната історії села та Олександра Кошиця.

Місце знаходження - с. Тарасівка, Звенигородського району

Ініціатор відкриття оновленого музею Недоступ Р.В. - педагог, краєзнавець. Музейна кімната історії села діяла з часів відкриття школи та з часом потребувала докорінних змін, після повного переобладнання та реекспозиції, музейну кімнату відкрито 12 вересня 2006 року. Вивчення історії рідного краю сприяє розвитку патріотичного виховання учнів школи та поваги до історичного минулого свого народу.



Серед експонатів побутово-ужиткового характеру - рушники, національний одяг, малярські роботи місцевих авторів. Центральну частину експозиції присвячено О.А.Кошицю - хорошему диригенту, композитору, фольклористу. Є літературні та музичні твори відомих митців Кобзаревго краю. Основні експозиційних розділи: "Де пісні джерело", "Життєвий та творчий шлях О.Кошиця", "Роде наш красний".

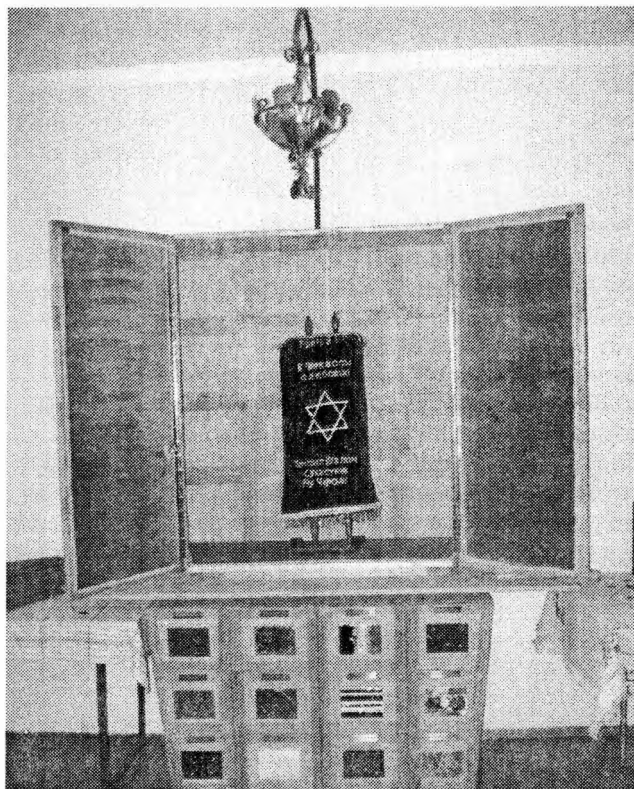
Режим роботи музею співпадає з режимом роботи загальноосвітньої школи

## Музей історії єврейської культури Звенигородщини.

Місце знаходження - м.Звенигородка, вул. Івана Сошенка, 21.

Керівник - Брацлавський Леонід Якович, голова правління Звенигородського товариства єврейської культури.

Музей працює при наявності екскурсійних груп чи відвідувачів.



Центр культурного життя єврейської громади займає кілька кімнат. Одна з музейних кімнат для богослужінь (синагога). В іншій великій залі містяться експозиції, які розповідають про життя громади євреїв Звенигородщини. Представлена історія і сучасність: участь євреїв у Великій Вітчизняній війні, участь у партизанському русі; нагороди, документи, характеристики, особисті речі багатьох жителів району (Звенигородка, Рижанівка). В експозиції відображено побут повоєнних років, серед експонатів інструменти кравців, шевців, ковальські вироби, гончарні вироби. Також представлені культові, релігійні експонати, молитовник XIX ст. (іврит), окрема експозиція - сучасні зв'язки громади, згадка про м. Звенигородку в Єрусалимі в музеї Яд-Вашем (поминальна стіна).

## Музей історії Звенигородської медицини

Місце знаходження м. Звенигородка, районна лікарня.

Проводяться екскурсії для медичних працівників, гостей, учасників районних та обласних семінарів.



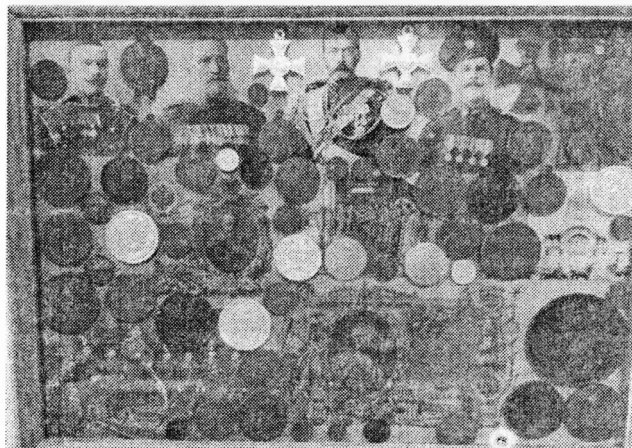
Ініціатором створення є Поштаренко Л.Г. Відкрито музей у 2008 році до 175-річчя Звенигородської районної лікарні. Щоб оживити події тих далеких років, показати багатогранну роботу працівників охорони здоров'я в минулому і в нинішніх умовах. Представники найгуманнішої в світі професії, які надавали медичну допомогу і в час кровопролитних битв з численними чужоземцями, і в дні мирної праці вписали свої золоті сторінки в літопис Шевченкового краю. Стенди, вітрини в хронологічному порядку охоплюють діяльність медичних закладів Звенигородщини, їх історію, проблеми та успіхи.

## Стебнівський громадський сільський краєзнавчий музей

Місце знаходження - с. Стебне, вул. Чайковського, 82

Керівник Лебединець Сергій Миколайович,

Кожен, хто цікавиться минулими часами краю знаходить для себе широке поле діяльності в дослідницькій, пошуковій, збиральницькій роботі. Згодом захоплення стають підґрунтям для колекціонування старожитностей - пам'яток старовини і мистецтва, побутових речей та культурного вжитку.



Цікавий приватний музей створив Лебединець С.М., місцевий підприємець, депутат районної ради, ентузіаст та активний громадський діяч.



Починаючи з колекціонування марок та монет почав вивчення історії Звенигородщини і свого села. Поступово захопився збиральництвом ужиткових предметів побуту, знарядь праці, стародавнього одягу, фотокарток земляків, творів малярського мистецтва, стародруків, меблів місцевих та іменитих майстрів. Згодом почав експонувати свої зібрання для відвідувачів приватного магазину, проводити екскурсії для діток та молоді, старожилів. Це вже робота на популяризацію рідного краю.

Сьогодні слід підтримувати таких місцевих колекціонерів. Адже вони рятують від знищення і розпродажу історичні цінності. Раритети масово вивозяться за кордон, бездумно знищуються, люди спалюють старі документи, фото та книги, шматують на дрантя вишиті сорочки та рушники.

Враховуючи все це, виконком Стебнівської сільської ради народних депутатів прийняв рішення всіляко сприяти розвитку музею, та надати йому статус сільського краєзнавчого музею.

### Козачанський музей

Місце знаходження - с.Козацьке, Звенигородського району

Для активних туристів та любителів сільського відпочинку Голуб О.П. пропонує відвідати "Садibu козака". Відстань до районного центру 20 км, до Моринців 15 км, до с.Шевченково - 12 км. Розрахована хатина на 5 ліжкомісць. Для гостей всі зручності, обладнана сучасна кухня. Вся садиба є музеєм українського побуту XVIII - XIX ст. та козацької доби. Тут можна спокійно роздивитися та потримати в руках музейні експонати: знаряддя праці, речі побутового вжитку.



Для фотознімків є можливість приміряти українські народні костюми. Можна пальнути з макету козацької гарматки XVII сторіччя, а вранці дозволяється гупати в козацькі литаври. Біля садиби є садок зі столиками для відпочинку, а також невеличка парна лазня з вінічками. Для бажаючих можна оглянути парк XVIII ст., споруди, які збереглися ще від княгині Тетяни Кура-

кіної, поїхати на екскурсії по Шевченківських місцях, в Софіївський парк м.Умань, Холодний Яр до Чигиринщини. Головне для господарів садиби - не кількість туристів, а якість їх обслуговування. 5 % від зароблених коштів будуть передаватися діткам односельчан, батьки яких знаходяться зараз в зоні АТО.

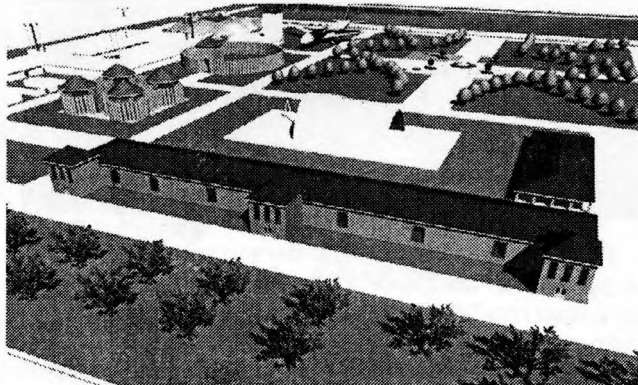


Власник садиби Олег Голуб отаман патріотично-просвітницької ГО "Козачанський курінь Вільного козацтва". Дякуючи просвітницькій роботі громадської організації у висвітленні нових історичних фактів визвольної боротьби на початку XX століття, встановленню пам'ятного знаку "Борцям за Волю України", розширенню військово-патріотичного виховання.

### Військовий парк-музей

Скоро тут малий "Укр" висікатиме на кам'яній стіні печери тризуб, його мама біля вогнища вишиватиме синіми і жовтими нитками шкуру печерного ведмеда, а старший "Укр", батько сімейства - стоятиме поруч з кам'яною ще зброєю, захищаючи родину від чужинців ...

Такою буде перша зала грандіозного музею, будівництво якого днями розпочав поблизу Козацького Звенигородського району Черкащини Олег Бойко. З гумором і насмішкою над ворогом справжній патріот України підходить так до будь-якої справи. Проте, насправді, музей і територія навколо нього будуть слугувати надзвичайно серйозній справі.



Хто був у Олега у військовому музеї в Шампані - той знає, що важко переоцінити чудову

колекцію зброї й амуніції всіх країн і різних часів, зібрану ним за багато років. Частина експонатів взагалі існує в одиничних екземплярах і їх не можна побачити в жодному іншому музеї. Зараз у полі біля Козацького - великий будівельний майданчик з великим майбутнім і перспективами...

Поповнену експозицію буде розгорнуто у ново-будованому музеї з 7 виставкових залів, розміром 12 на 12 метрів кожна. Експозиції - від часів дружинників Київської Русі - до сьогодення і воїнів АТО. Окрему експозицію буде присвячено 100-річчю Визвольної боротьби 1917-21 років. Навколо будівлі - військова техніка усіх часів, реальний "Мессершміт", підвішений між деревами так, що здаватиметься, що він вилітає на сусідню автотрасу, лісок з розгорнутим штабом боївки УПА і таємним схроном повстанців, дорога з блокпостом, стилізована під сучасну зону АТО.

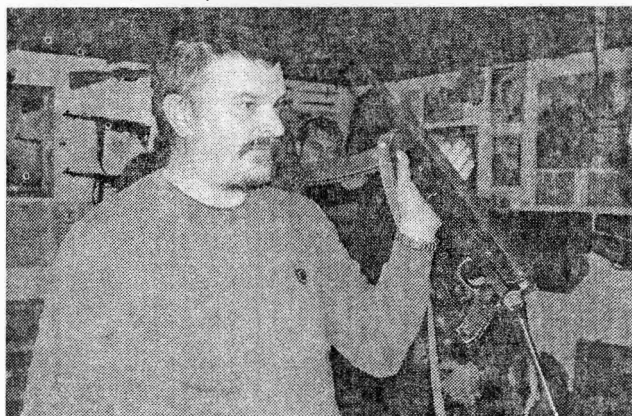
Буде ще безліч цікавих речей, про які наразі не хочу розповідати - одним словом, це буде надзвичайно цікаво.

Олегу в будівництві допомагають друзі - "афганці" і колишні АТОвці, проте жодна допомога - від фінансової до допомоги робочою силою - зайвою не буде.

Маємо зберегти історію своєї нації - вона вчить, як правильно будувати майбутнє!

**Олег Островський**

Сам Олег Бойко розповідає про свій музей так: "Триває будівництво без перебільшення міжнародного проекту. Розпочали класти стіни. Я ж не синагогу буду, а єдиний патріотичний центр. Я щиро вдячний справжнім друзям за допомогу у сприянні будівництва. Їхні імена будуть викарбувані золотими літерами на стелі благодійників, біля музею. Багато хто запитує, чому я буду не бізнес, а музей? А я цим живу і людям це потрібно, тим більш під час війни."



При будівництві виникає багато труднощів. Щоб не зупинити "маховик" будови Олег вирішив продати трактор "УНІВЕРСАЛ" 1934 р, який мав бути у третьому залі нового музею як експонат присвячений насильницькій колективізації. Багато боргів за будматеріали змушують на таку жертву.

Олег Бойко додає: "Музей, що у Шампані працює на старому місці по суботах та неділях.

У будні дні цілодобово "пропадаю" на будівництві. Запрошую у гості, але пам'ятайте, що вхід до музею без фотоапарата суворо заборонений!". Прохання небайдужих українців допомогти у створенні Військового "Національного" парку музею, який буде розміщено у центрі України. Загальна площа новоствореного парку-музею 12 га. Створюється під егідою Української спілки Ветеранів Афганістану. За основу взято Військовий музей Шампань. Будівництво вже розпочато, закликаємо до співпраці.

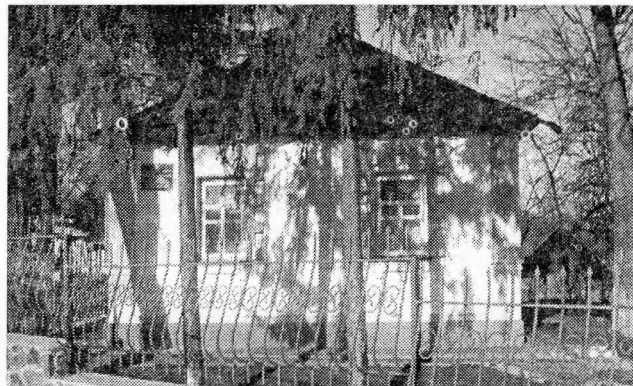
**Інтернет ресурс.**

## Музей - садиба В'ячеслава Чорновола

Місце знаходження - с Вільховець. Звенигородського району

Завідувач Стрижиус Василь Васильович

Будинок та садибу відтворено. Тут в селі провів свої дитячі та юнацькі роки В'ячеслав Максимович Чорновіл. У хату діда Харитона Терещенка родина Чорноволів переїхала 1945 року. Дід збудував врем'янку, а родину впустив у хату. Їх було п'ятеро - батько Максим Йосипович, мати Килина Харитонівна і троє дітей. В'ячеслав Чорновіл жив у батьківській хаті до 1955 року. Потім вступив до університету.



На подвір'ї збереглися цегляна хата, повітка, погріб та криниця. Розлога ялина, котра росте майже біля самого хатнього порогу, - це дерево Максима Йосиповича. Він посадив його, коли ще діти в цій сім'ї були підлітками. І кожного Нового року вони ту ялину наряджали іграшками. У 2001-му році родичі політика погодилися віддати батьківський дім для облаштування меморіального музею, який зараз є філією Черкаського обласного краєзнавчого музею. Районним краєзнавчим музеєм в свій час було надано практичну допомогу в створенні першої тимчасової музейної експозиції. Садибу - музей відкрито 24 грудня 2006 року. Його експозиція розповідає про дитячі та юнацькі роки Героя України В.Чорновола, навчання, студентство, політичну діяльність, роки заслання. 24 грудня 2007 року - в день 70-річчя з дня народження на садибі встановлено бюст Героя України.





*Віно того,  
мортаіа plango,  
futura frango.*

*Живих кличу,  
мертвих оплакую,  
блискавки ламаю.*

Напис на дзвоні

*Висока людина,  
щоб була б як острів,  
сама по собі,  
висока людина —  
грудка землі,  
часточка суходолу;*

*І якщо море змис  
хоч би скалку материка,  
поженшає Європа.*

*І те саме буде,  
якщо змис  
мис або оселю  
друга твого,  
а чи твою власну,*

*Від смерті кожної людини  
малю і я,  
бо я єдиний  
з усім людством;*

*Тому ніколи не питай,  
по кому б'є дзвін —  
він по тобі.*

Джон Донн, англ. поет  
кінця 16-початку 17 ст.

# І вийшли на поріг...



Ретро-фото.

*П'ятнадцять тисяч літ  
минуло за годину  
І вийшли на поріг,  
щоб світ новий пізнати,  
Щоб вчитись, працювати,  
любити Батьківщину  
В історію  
своє життя вписати.*

*Бо сила наша  
в глибині коріння  
І тим міцна  
Шевченкова земля,  
Що споконвіку  
віра, сила, вміння  
Наш край вели  
до вільного життя.*

Станіслав Лячинський



***Звенигородка 2016***